

ENBİYA, 30 EKSENİNDE EVRENİN OLUŞUMU

Zeki YILDIRIM (*)

ÖZ

Kur'an'a göre gökler ve yerler bitişik iken, Allah aralarını büyük bir patlama (Big Bang) ile ayırdı. Büyük patlamadan sonra yüce Allah bulutsu kütle haline gelen (sedim) göğe ve yere, çekim kanununa göre yerlerinizi alınız emrini verdi. Bu olaydan sonra evren devamlı bir şekilde merkezden dışa doğru genişlemektedir.

Bilim adamları, evrenin kütlesi yeterli miktara ulaştığında, çekim kuvvetleri sebebiyle bu genişlemenin duracağını ve bunun evrenin kendi içine çökmeye ve büzülmeye başlamasına sebep olacağını belirtmektedirler. Sonra büzülen evren, çok yüksek bir ısı ve sıkışma sebebiyle büyük bir çöküşe (Big Crunch) uğrayacaktır.

Kur'an'ın bu mucizevi tespitleri, bugünkü ilmî verilerle uyuşmakta ve ezeli, statik evren modelini çürütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, yaratılış, gökler, yer, Big Bang, Big Crunch, statik, ezeli

ABSTRACT

The Formation of the Universe Axis of Al-Anbiya,30

According to the Qur'an, while adjoining the heavens and earth, God has divided between the two with a big bang. After the Big Bang, God gave the order into the sky and the ground that had become nebula mass (sedim) as take your places according to a law of attraction. After this incident, the universe is constantly expanding outward from the center.

Scientists have indicated that, when the mass of the universe reached a sufficient level, this expansion will stop due to gravitational forces and that would lead to collapse and contraction of the universe to into its own state. Then, the shrunken universe will be subject to a large decline (the Big Crunch) due to a very high heat and compression.

These miraculous findings of Qur'an agree with the current scientific data and refute the eternal and static model of the universe.

Keywords: The Qur'an, the creation. The heavens, the place, the Big Bang, the Big Crunch, static, eternal.

* Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Kur'an'da özellikle Mekkî sûrelerde çok miktarda ilmî ve kevnî hakikate işaret edilmiş, yer, gök, yıldızlar, dağlar, denizler, hava, su, insan, kuşlar, böcekler, evcil ve yabani hayvanlarla ilgili çeşitli bilgiler verilmiştir. İlk dönemlerde bu gibi âyetlerdeki bilgilerin mahiyeti hakkında fikir yürütme yerine hikmeti üzerinde durulmuştur. Bu durum VIII. yüzyılın başından itibaren değişmeye başlamış ve bu âyetler üzerinde fikir yorma sürecine girilmiştir. Zamanla Astronomi, Coğrafya, Hendese, Fizik, Kimya, Matematik, Botanik, Biyoloji, Tıp, Eczacılık gibi bilim dallarında önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve bunlarla ilgili Kur'an'da yer alan bilgiler inceleme konusu yapılmıştır.

Biliyoruz ki, Hz. Peygamber genellikle ibadetlere, itikâda ve bazı amelî konulara dair âyetleri sünnetiyle açıklamış; ancak özellikle ilmî ve kevnî âyetlerle ilgili nihaî açıklama yapmayarak bunların, gelişen ilmî gelişmelerin ışığında yorumlanmasına imkân tanımıştır. Dolayısıyla bu âyetler bugün daha iyi anlaşılır durumdadır.¹ Bu tip âyetler zorunlu diğer bilgi vasıtalarıyla elde edilen bilgilerle yorumlanabilir. Çünkü, kâinatın araştırılmasını, ondaki ilahî kanunların ibretle müşahede edilmesini isteyen Kur'an,² akıl ve duyular yoluyla elde edilen kesin bilgileri dışlamamakta aksine teşvik etmektedir.³ Bu böyledir ama diğer konularda olduğu gibi ilmî ve kevnî âyetlere yaklaşım hususunda da ihtilaf çıkmış, lehte vealeyhte değişik fikirler ileri sürülmüştür. Dolayısıyla makalemizin daha iyi anlaşılması ve çerçevesinin daha belirgin hale gelmesi açısından bu tip âyetlere, alimlerimizin özellikle de müfessirlerin yaklaşımından kısaca bahsetmek gerektiğini düşünüyoruz. İlk dönemlerde bu âyetler nasıl yorumlanmış, bugün nasıl yorumlanmalıdır. Başka bir ifadeyle ilmî tefsire gerek var mıdır?

İlmî Tefsir

İlmî Tefsir; Müfessirin, muayyen bir meselede, Kur'an'ın i'câz vecihlerinden birini ispatlamak gayesiyle, bilimsel bir meseleyi Kur'an-ı Kerim'de bildirilen bir bilgiye tatbik etmesidir.⁴ Böyle bir tefsirin gayesi, Kur'an'ın Allah'ın sözü olduğunu ve din ile bilim arasında çelişki olmadığını ispat etmektir. Bu

1 Birışık Abdulhamit, *Tefsir mad.* DİA. İst. 2011, XXXX, 288-289.

2 Kur'an çağlar içinde ve çağlara göre yorumlanmış ve tefsir edilmiştir. Kur'an'ın bu özelliği ve üslûbundaki i'câzı dolayısıyla her türlü düşünce, fikir ve ilim hareketlerine karşı kapısını açık bırakmış, hatta mücerret ilmî düşünmeyi ve araştırmayı açıkça teşvik etmiştir. Bkz. 3. Âl-i İmran, 195; 4. Nisâ, 82; 7. Araf, 185; 10. Yûnus, 101; 20. Tâhâ, 114; 47. Muhammed 24; 50. Kâf, 6; 62. Cuma, 62; 88. Gâşiye, 17.

3 Kur'an'a göre bilgi elde etme yolları konusunda bkz. Yıldırım Zeki, *Kur'an Aydınlığında Bilgi Kavramı* (F. Râzi Özelinde Bir İnceleme), İlahiyât Yay. Ankara, 2008, s. 57 vd.

4 Hacer Ahmed Ömer, *et-Tefsîru'l-İlmî fi'l-Mizân*, Dâru Kuteybe, Beyrut, 1991, s. 503.

alandaki bazı kimseler ifrata gidince, böyle bir uygulamayı toptan reddeden tefrit tutumuna sebebiyet vermişlerdir. Son dönemdeki müfessirler ise, bu hususta gerektiği gibi mutedil bir tutum sergilemişlerdir. Çünkü bu tefsir ekolünün asıl gayesi, İslam'ın akıl ve bilim dini olduğunu göstermek suretiyle modern dönemde ortaya atılan İslâm-bilim karşıtlığı tezlerini çürütmek ve Kur'an'la modern bilimin uyumunu ispatlamaktır.⁵ Bu sebeple günümüzde yazılan tefsirlerin bu asrın gündeminde olan konulara ağırlık vermesi, problemlerine çareler sunması, tartışmalı konuları ele alıp değerlendirmesi tabii ve gerekli bir durumdur. Çünkü zamanımızdaki insanlar, çağın getirdiği meselelere zorunlu olarak ilgi duyup bunlarla, Kur'an âyetleri arasında kıyaslamalar yapmakta böylece tutarlı veya tutarsız birtakım iddialar ortaya atmaktadırlar. Bunların bir çoğu tutarlı olsa da, zaman zaman tefsir adına insanların kafasını karıştıran hatta inançlarını sarsan yorum ve iddialar da ortaya atılmaktadır. Dolayısıyla tefsir uzmanlarının bu konularda çözüm üretmeleri, doğruyu yanlıştan ayırmaları gerekmektedir.

Diğer yönden ilmî ve kevnî âyetleri genel kabul görmüş bilimsel verilerden faydalanmadan yorumlayarak, “Dünyanın düz olduğu, hareket etmediği” gibi iddiaları Kur'an'ın görüşü gibi takdim edersek tefsire büyük yanlışların girmesine sebep oluruz. Daha da önemlisi bu gibi yorumlarla insanların Kur'an'dan uzaklaşmasına vesile oluruz. Kezâ bilimsel tefsirde ölçüyü kaçırmak âyetleri gerçek zannedilen birtakım teori ve bilgilerle zoraki te'viller yapmak da, zihinleri bulandırıp, Müslümanların itikatlarına zarar verir. Daha da ötesi, Kur'an'ın söylemediği veya işaret etmediği bir şeyi ona söyletmiş oluruz.⁶ Meselâ Tantavî (ö. 1940) el-Cevâhir adlı tefsirini, İslamî tefsir literatüründe alışık olmadığımız çeşitli şekil, fotoğraf ve şemalarla doldurmuş, âyetleri yorumlarken de, bilimsel tefsir adına ilgili ilgisiz her türlü bilgiyi eserine alarak ifrata kaçmıştır. Onun bu tutumu, bilimsel tefsiri savunan kimseler tarafından bile haklı olarak eleştirilmiştir. Meselâ, bilimsel tefsir yanlısı olan Hanefî Ahmed kendi tefsirinde Tantavî'nin çok aşırı gittiğini belirtmek zorunda kalmıştır.⁷

5 Bu tefsir ekolü ayrıca şöyle de tanımlanmıştır: “Kur'an metnindeki bilimsel terimleri açıklamaya, onlardan çeşitli ilimleri ve felsefi görüşleri ortaya çıkarmaya çalışan tefsir çeşitlidir. Buna *et-Tefsîru'l-Fennî* de denilmektedir”. Bkz. Demirci Muhsin, *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, İFAV. Yay. 2. Bsk. İst. 2011, s. 119. Çeşitli tarifler ve bunların değerlendirmeleri için ayrıca bkz. Güllüce Veysel, *Bilimsel Tefsirde Usûl*, Aktif yay. Erzurum, 2007, s. 7 vd.

6 Güllüce Veysel, *Bilimsel Tefsirde Usûl*, s. 132-133.

7 Hanefî Ahmed, *et-Tefsîru'l-İlmî li'l-Âyeti'l-Kevniyye fi'l-Kur'an*, Dâru'l-Meârif, Kahire, 1968, s. 7. Ayrıca bilimsel tefsire karşı yapılan eleştiriler konusunda geniş bilgi için bkz. J.J.G. Jansen, *Kur'an'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev. Halilrahman Açar, Fecr Yay. Ankara, 1993, s. 85-87, 99 vd.; en-Neccâr M. Ragıb Zağlûl, *Min Âyâti'l-İcâzi'l-İlmiyyi li'l-Ardı fi'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Dâru'l-Mârif, 1. Bsk. Beyrut, 2005, s. 38 vd. Şimşek Sait,

İşte ilmî ve kevnî âyetlerin, pozitif ilimlerin yardımıyla yorumlanmasından “İlmî Tefsir Ekolü” ortaya çıkmıştır. Zamanla Astronomi, Tıp, Biyoloji, Fizik ve diğer bilimlerin inkişafı bu tefsir hareketinin revaç bulmasına neden olmuş ve dolayısıyla söz konusu âyetlerin detaylı anlaşılmasına yardımcı olmuştur.⁸ Çünkü Kur’an’da her şey açıklanmış ve hiçbir şey eksik bırakılmamıştır.⁹

Şunu da belirtelim ki bu tefsir hareketine ısrarla karşı çıkanların en önemli argümanlarını Şâtibî (ö. 790/1388) dile getirmiştir. Ona göre: “Kur’an’ın hitabı ümmî olan Arapları ve onların anlayış seviyelerini esas almıştır. Dolayısıyla sonradan ortaya çıkan ilimleri ona izafe etmek doğru değildir”. İbn Âşûr, bu itiraza şu karşılığı verir: “Kur’an, Arapların ümmiliğini onaylamak için değil, bil’akis onların seviyelerini yükseltmek için gelmiş sonsuz bir mucizedir. Onda her çağdaki ilmî inkişâfların kazandırdığı anlayışlara uygun bilgilerin bulunması tabiidir. Her devrin ve her toplumun insanları ondan nasibini almalıdır. Engin ve derin manaları çok özlü olarak ifade etmesi ve günü gelince bunların daha iyi anlaşılır olması, Kur’an’ın başka bir mucizevî yönünü teşkil eder”.¹⁰

Şâtibî’nin ilmî tefsire yaklaşımında ümmîlik ve yükümlülük arasında çok ciddi bir bağlayıcılık söz konusudur. Şâtibî, mükellefiyet seviyesini tespitinde ümmîlik seviyesini esas almaktadır. Ona göre, bir kimsenin teklif altına girebilmesi için itikâdî ve amelî bütün yükümlülüklerin, ümmî bir kimsenin kavrayabileceği seviyede olması gerekir. Aksi takdirde çoğunluk, insanın güç ve kapasitesinin yetmeyeceği (teklif-i mâlâ yutak) ile mükellef tutulmuş olur.¹¹

Kur’an nazil olurken ilk muhataplarının anlayış seviyelerini gözettiği genel olarak kabul edilen bir husustur. Ancak Kur’an onları belli şeylerle muhatap tutarken aynı zamanda onlara pekçok yeni bilgiler de öğretmiştir. Dolayısıyla “ümmîlik” devam edecek ve ümmî kalınacak demek değildir.¹² Şâtibî, başka bir yerde de ilahî mesajın kavranabilmesi konusunda belli bir birikimi

Günümüz Tefsir Problemleri, s. 101 vd. Cündioğlu Dücâne, Tefsirde Helenizm: (Bilimsel Tefsir Zaafı ve Eleştirisi), Bilgi ve Hikmet, Güz-1993/4, s. 167.

8 Kırca Ce’lâl, *Kur’an-ı Kerim’de Fen Bilimleri*, Marifet Yay. İst. 1994, s. 82.

9 Bkz. 6. En’âm, 38, 59; 16. Nahl, 89; 22. Hacc, 46; 29. Ankebût, 20; 41. Fussilet, 53.

10 İbn Âşûr Muhammed Tahir, *Tefsîru’l-Tahrîr ve’l-Tenvîr*, Dâru’t-Tunûsiyye, Tunus, tsz, I, 42-43. Ayrıca bkz. Coşkun Ahmet, *İbn Âşûr mad.* DİA. İst. 1993, XIX, 333.

11 Çapan Ergün, *Şâtibî’nin İlmî Tefsir Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım*, AÜİF. Dergisi, s. 38, Erzurum, 2012, s. 79.

12 Baltacı Burhan, *Şâtibî’nin Kur’an’ı Yorumlama Yöntemi*, AÜSBE. Ankara, 2005, s. 136-137 (Basılmamış Doktora Tezi).

ya da eğitimin gerekli görülmesi halinde bu gerekliliğin vahyin, ümmî olan ilk muhataplar için teklif-i mâlâ yutak anlamına geleceğini ve bundan ötürü onların haklı olarak mazeret beyan edeceklerini zaten pratikte de böyle olmadığını, vahyin sahabenin anladığı ve anlayabileceği bir hitap ile geldiğini söylemektedir.¹³

Şatibî'nin Kur'an tefsirinde ilk muhataplarının anlayış seviyelerinin esas alınması ile ilgili bu yaklaşımı bir anlamda doğrudur. Zira Kur'an'ın ilk muhatabı olan sahabe ve onlardan vahiy kültürünü bize nakleden tabînin yaklaşımları Kur'an'ın tefsiri adına çok önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte onların tefsir ile ilgili yorumlarını yegâne tefsir kabul etmek ise, kıyamete kadar bütün insanlığa hitap edecek Kur'an'ın anlam dünyasını daraltmak ve bir manada dondurmaya anlamına gelmektedir. Kaldı ki ümmetin ümmî olması, onların yeni şeyler öğrenmesine mani değildir. Ayrıca Kur'an'ın ilme, öğrenme ve öğretmeye ne kadar değer verdiği ortadadır. Öyleyse sahabenin ümmîliğini, Kur'an ve Sünnet'i merkeze koyarak değişik ilim ve kültürleri onların süzgecinden geçirerek çok ciddî bir ilim, irfan ve aksiyon hareketi şeklinde anlamak daha doğru olsa gerektir.¹⁴

Şatibî'nin el-Muvafakât'ının şarihi Abdullah Draz, bahsi geçen ümmîliğin, şeriatın genel mantığının kavranması, emir ve yasaklarının anlaşılması için belli bir ihtisasa, tahsile gerek olmadığı manasında olduğunu söylemekte ve devamında da: "Burada müellife şöyle bir soru sorabiliriz: Acaba Kur'an'ın ihtiva ettiği cennet nimetlerinin ve cehennem azabının özellikleri Araplarca o gün bilinen şeylerden miydi? Aynı şekilde İsrâ ve Mirâc olayı onların alışkın olduğu bir mesele miydi?"¹⁵

Diğer taraftan Şatibî'nin, Kur'an'ın sadece nazil olduğu dönemdeki ilimleri ihtiva ettiği ve o devirdeki insanların bilmedikleri ilimlerden bahsetmediği şeklindeki anlayışı isabetli değildir. Çünkü böyle bir anlayış, Kur'an'ı sadece nazil olduğu devrin ilim anlayışını aksettiren bir kitap olarak görmek ve dolayısıyla da onun evrensel mesajını anlamayarak, varmak istediği hedeften uzaklaştırmak anlamına gelmektedir.¹⁶

Kısaca söylemek gerekirse, mucize olan ve her asrın insanına hitap eden Kur'an'da, modern ilimler alanına giren âyetler mevcuttur. Aynı zamanda modern ilimlerle bu âyetler arasındaki ilginç bağlantılar her geçen gün daha iyi

13 Şatibî İbrahim b. Musa, *el-Muvafekât fi Usûli'l-Abkâm*, şrh. Abdüllah Draz, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, tsz. II, 54 vd.

14 Çapan Ergün, *a.g.m.* s. 280.

15 Çapan Ergün, *a.g.m.* s. 281.

16 Cerrahoğlu İsmail, *Tefsir Taribi*, DİB. Yay. Ankara, 1988, II, 462.

müşahede edilmektedir. Çünkü, tüm ilimler, Allah'ın esma ve sıfatlarının eşya üzerindeki bir eseri ve tecellisidir. Allah'ı tanımak için de, bu ilimlerin bilinmesi gerekir.¹⁷

Kur'an-ı Kerim, yer ve göklere dikkat çekerek ve bunların, insanın hizmetine verildiğini ifade ederek, insanı modern ilimlere teşvik etmekle birlikte bu varlıklardan istifade yollarını ve bu yolların sonuçlarını vermez. İnsan kendi çabasıyla bunları keşfedecektir. Ayrıca modern ilimlerin kesin keşifleriyle Kur'an âyetleri arasında günümüze kadar bir çelişki tespit edilmiş değildir.¹⁸

Kâinatın yaratılışının nasıl olduğu, hangi süreçlerden geçtiği sorusu, öteden beri insanların zihnini meşgul etmiş, konuyla ilgilenenler kendilerince birtakım tezler ileri sürmüşlerdir. Kâinat, Kur'an'ın ifade ettiği gibi yoktan mı yaratıldı, yoksa nüvesini teşkil eden bir maddeden mi yaratıldı? Bu yaratılış ve oluşma bir zaman sonra durdu mu? Başka bir ifadeyle kâinat statik bir halde midir yoksa devamlı bir hareket ve oluşum içinde midir? Bu tip sorular ikna edici veya en azından sustrucu cevaplarını ancak "Big Bang" denen büyük patlama teorisiyle buldu. Sonuçta da şaşırtıcı gelişmeler oldu, önceden kabul edilen tezler çöktü. Ayrıca müteakib bilimsel çalışmalar da, bu tezi destekledi. Şimdi kısaca, dünyada bilimsel çevrelerin gündemini oluşturan bu teoriyi gözden geçirelim.

Big Bang Teorisi

Big Bang, zamanımızdan 14 milyar yıl önce meydana gelmiş son derece küçük bir noktanın, uzay boyutlarına taşarak genişleyip büyümesi, madde ve antimadde ile birlikte önceleri bir yumak halinde olan enerjinin, sonradan zaman boyutu ile birlikte tüm evreni oluşturmasını ifade eder.

Yaratılıştan önce madde yoktu, enerji yoktu, uzay, zaman ve mekan da yoktu. Bu yokluğu ifade edecek bir isim veya onu tanımlayacak bir sıfat sözlüklerde mevcut değildi. Zamansızlık veya mekansızlık kavramlarını tam olarak algılayamayız. Uzay, zaman ve maddenin hiç olmadığı bir "dönemi", zihnimizin yıllardan beri alıştığımız daracık zihin kalıplarına göre sığdırıp kavramak ne kadar zordur.¹⁹

Bilimcilerin "Büyük Patlama" ya da kozmolojinin en gözde deyimiyle "Big Bang" olarak adlandırılan, bu bilim tarihinin en çarpıcı olayı ile, evren

17 Kırca Celâl, *a.g.e.*, s. 24, Bilimsel tefsirin gelişme süreci konusunda geniş bilgi için bkz. Öztürk Mustafa, *Kur'an ve Tefsir Kültürümüz*, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2008, s. 155-164; J.M.S. Baljon, *Kur'an'ın Yorumunda Çağdaş Yönelimler*, çev. Şaban Ali Düzgün, Ankara, 1994, s. 113-124.

18 Şimşek Sait, *Yaratılış Olayı*, Beyan Yay. İst. 1998, s. 16.

19 Şimşek Ümit, *Big Bang Kainatın Doğuşu*, Yeni Asya, Yay. İst. 1984, s. 40.

maddesinin tüm uzay boyutlarına taşarak yayılmaya başladığı “an”, zamanın da başlangıç noktası olarak kabul edilir.²⁰

İşte bu yok'luktan birdenbire korkunç bir patlama ile atom altı parçacıklar yaratıldı. Saniyenin kentrilyonda birinde atomlar ve moleküller şekillendi. Madde oluşmaya başladı ve sonra zamanla dünyalar, güneşler ve galaksiler yerlerini alarak düzene girdiler. Böylece evrenin her tarafına akıllalmaz, muhteşem bir ahenk, olağanüstü bir simetri ve güzellik hakim oldu.²¹

İşte evren büyük patlama ile yaratıldıktan sonra genişlemeye başlamış ve halen o genişlemeye devam etmektedir.²² Bilim adamları evrenin kütlesi yeterli miktara ulaştığında, çekim kuvvetleri nedeniyle bu genişlemenin duracağını ve bunun evrenin kendi içine çökmeye, büzülmeye başlamasına sebep olacağını belirtmektedirler. Büzülen evrenin sonunda “Big Crunch” (büyük çöküş) denilen çok yüksek bir ısı ve sıkışma ile son bulacağını ifade etmektedirler.²³ Bu ise, bildiğimiz tüm yaşam şekillerinin yok olması anlamına gelmektedir.

“Big Crunch” olarak ifade edilen bu bilimsel varsayım Kur'an'da şöyle dile getirilmektedir: “*Bizim göğü, kitabın sahifelerini katlar gibi katlayacağımız gün, ilk yaratmaya başladığımız gibi, yine onu (eski durumuna) iade edeceğiz. Bu bizim üzerimizde bir vaidir. Elbette biz yapıcılarız*” (21. Enbiyâ, 104).²⁴

Başka bir âyette ise, göklerin durumu şöyle ifade edilmektedir: “*Onlar, Allah'ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü yer, bütünüyle O'nun avucu (kabzası) ndadır; gökler de sağ eliyle dürrülüp bükülmüştür. O şirk koştuklarından münezzeh ve yücedir*” (39. Zümer, 67).

Gelecekteki gözlemciler Big Bang modelini sınavacak ve geliştireceklerdir. Bu gözlemler evrenin yaşını tekrar belirleyebilirler. Evrendeki karanlık maddenin etkisinin daha düşük olduğunu bulabilirler veya bilgi hazinemizdeki boşlukları doldurabilirler. Fakat kozmologlar birkaç düzenleme getirecek olsalar bile Big Bang modelinin doğru olduğundan neredeyse eminler. Bu teorinin kurucularından Ralph Alpher ve Robert Herman; “Her ne kadar kozmo-

20 Tuna Taşkın, *Ol Dedi Oldu, Big Bang'in Nefes Kesen Öyküsü*, Şûle Yay. 7. bsk. İst. 2010, s. 31. Ayrıca bkz. Yalçın Cengiz, *Evren ve Yaratılış*, Arkadaş Yay. 2. bsk. Ankara, 2012, s. 131-132.

21 Tuna Taşkın, *a.g.e.* s. 29.

22 Meselâ Hubble, yirminci yüz yılın en önemli keşfini, çok uzak yıldızlar ve gök cisimlerinden kaynaklanan ışığın kırmızıya kaydığını ispat etmiş ve bu, evreni anlamada yeni bir dönemi başlatmıştır. Bundan böyle evren artık Einstein'ın dikte ettiği gibi statik değil, genişleyen bir evrendir. Bkz. Yalçın Cengiz, *a.e.* s.123.

23 Tuna Taşkın, *a.g.e.* s. 269-270.

24 Yahya Harun, *Kur'an Mucizeleri*, Araştırma Yay. 9. bsk. İst. 2009, s. 19-20.

lojik modellememizde birçok soru henüz yanıt bulmamış olsa da, Big Bang modeli hâlâ sapasağlam ayakta... Gelecekteki teorik ve gözlemsel gelişmelerin bu modeli tamamlayacağından²⁵ eminiz”²⁶ diyorlar.

Bu teori, her yeni çalışmayla daha da kuvvetlenip kendini çeşitli çevrelere kabul ettirmiştir. Meselâ genişleyen evren modelinin kuramsal temelini oluşturan çözümler, bilim çevrelerini evren için daha başka arayışlara da sevk etmiştir. 1922 yılında Rus fizikçisi A. Friedmann, evrenin bir noktadan veya farklı noktalardan her yönde gözlemlendiğinde aynı resmi veren bir sistem olduğunu kabul ederek, Einstein denklemlerini çözmüştür.²⁷ Artık Dünya, Güneş veya Samanyolu galaksisi, özel bir konuma sahip değildir. Matematik, kilise ve başkalarını gözardı etmeyi başarmıştır.²⁸

Bugün, büyük patlama teorisine karşı çıkan hiçbir bilimci yoktur. Sadece değişen birkaç evren modeline göre farklı yaklaşımlar mevcuttur. İsviçre’eki Cern laboratuvarlarındaki parçacık fizikçileri, yaratılışın ilk saniyelerinde neler olup bittiğini de bulmuşlar ve safha safha, adım adım bu olayın iç görüntülerini yakalamayı başarmışlardır.²⁹ Buna ilaveten Nasa’nın 1992 yılında

25 Bazı bilimcilerin bu teoriden rahatsız oldukları ifadelerinden anlaşılıyor.. Bunun sebebi, bu teorinin gitgide kabul görmesi, kendi modellerinin, teorilerinin çürümesi anlamına geleceği bir yana; Kur’an’ın ileri sürdüğü evren modeli’nin ispatlanması bazılarını üzüp kaygılandırıcaktır. Meselâ, Paul Davie, *Tanrı ve Yeni Fizik* adlı eserinde şöyle demektedir: “Bugünlerde, birçok kozmolog ve astronom, yaklaşık olarak 18 milyar yıl önce, fiziksel evren “büyük patlama” diye bilinen dehşet verici patlamada varoluşa birdenbire çıktığı zaman, gerçekten bir yaratmanın varolduğu teoriye geri döndüler. Bu hayret verici teoriyi kabul etmek için bulunan kanıtların pekçok bağlantıları vardır. İnsanın bütün ayrıntıları kabul edip etmediği özel hipotezini bilimsel bakış açısından zorladığı görünüyor.” Bkz. Davie Paul, *Tanrı ve Yeni Fizik*, çev. Murat Temelli, İm Yay. 3. bsk. İst. 1995, II, 48-49.

26 Simon Singh, *Big Bang’in Romanı* (Büyük Patlama ve Evrenin Başlangıcı), çev. Kemal Küçükgedik, Özgür Yay. İst. 2009, s. 49; Şimşek Ümit, *a.g.e.*, s. 18.

27 Meşhur iki rus bilim adamı George Gamov ve Friedmann, genişleyen kâinat teorisini, Einstein’in ünlü genel izafiyet teorisi ile karşılaştırdılar, sonuçlar hep aynı çıkıyordu. Galaksiler birbirlerinden uzaklaşıyordu. “Kaçan galaksiler” mefhumu ile daima uzayın şişmekte olduğu gerçeği ile karşılaşıyorlardı. Hesaplardan sonra astronomlar bir de bu faraziye gözlem yolu ile sağlamayı denediler. “Doppler olayı” dediğimiz fizikî bir olayı astronomiye uyguladılar. Yakın ve uzak çok sayıda galaksinin hızları ölçüldüğünde, tayf çizgilerinin tayfın kırmızı ucuna doğru yer değiştirdiği görüldü. İlim dalında “red shift” olarak bilinen bu olay yıldızlardan gelen ışığın kırmızıya kaydığını gösteriyordu. Gelen yıldızın ışığı kırmızıya kayıyorsa, bu, Doppler olayının sonucu olarak, bu yıldızın bizden hızla uzaklaşmakta olduğunun belirtisiydi. (Bkz. Efil Şahin, *İslâm ve Batı Düşüncesinde Yaratılış Modelleri*, Pınar Yay. İst. 2002, s. 178-179; Tuna Taşkın, *Uzay ve Dünya*, Yeni Asya Yay. İst. 1982, s. 24-25.

28 Yalçın Cengiz, *Evren ve Yaratılış*, Arkadaş Yay. 2. bsk. İst. 2012, s. 124-125.

29 Tuna Taşkın, *Ol Dedi Oldu*, s. 41.

gönderdiği Cobe uydusunun hassas tarayıcıları Big Bang'den sonra tüm evrene yayıldığı varsayılan radyasyonun kalıntılarını buldu. Bu buluş, evrenin yoktan varedildiği gerçeğinin bilimsel bir açıklaması olan Big Bang teorisinin ispatı olmuştur.³⁰

20. yüzyılın ilk yarısında evrenin oluşumuyla ilgili temelde birbirine zıt ve oldukça yaygın olarak kabul gören iki evren modeli vardır. Bunlardan birisi, evrenin ezeli, sonsuz ve kendi kendine var olduğunu savunan “Durgun Durum Modeli”, diğeri ise, birinciye göre daha çok kabul gören ve gündemde olan “Büyük Patlama Modeli”dir (Big Bang Cosmology). Bilim adamları 1965’e kadar bu iki kuramdan birini diğerine tercih edebilecek bir delile sahip değillerdi. Ancak büyük patlama modeli, mikrodalga radyasyonun bulunuşuyla en popüler ve en gözde model haline geldi. Bu modelin en önemli ve en güçlü kanıtına göre, patlama anındaki olağanüstü sıcaklık, patlamadan birkaç milyon yıl sonra gitgide binlerce derece düşünce elektronlarla çekirdekler, aralarındaki elektromanyetik çekime dayanan enerjiyi kaybederler ve birleşerek atomları meydana getirmeye başlarlar. Bu arada evren genişlemeye ve soğumaya devam eder. Ancak normalin üzerinde yoğun bölgelerde çekim kuvveti daha fazla olduğu için bu bölgelerin genişlemesini durdurup çökmesine neden olur. Çöken bölge küçüldükçe dönmesi hızlanacak, sonunda bölge yeterince küçüldüğünde kütle çekimi dengeleyecek kadar bir hızla dönecektir. İşte böylece galaksiler meydana gelmiş olacaktır.³¹

Big Bang teorisinin dünyada genel anlamda kabul edilmesinin pekçok yansımaları,³² sonuçları olmuştur ve olacağı da kaçınılmazdır.

Bizce bunlardan en önemlisi bu teori, Tek Tanrı’lı dinlerin gerçekten Allah tarafından gönderildiğini iki yönden delillendirmektedir: Birincisi, evrenin başlangıç ve sonunun olduğunu sadece tek Tanrı’lı dinler savunmuşlardır. Big Bang, binlerce yıldır yalnızca tek Tanrı’lı dinlerin savunduğu bu iddiaları destekleyerek bu dinlerin doğruluğunu göstermektedir. İkincisi, Big Bang,

30 Bu teoriyi ispat eden diğer bilimsel kanıtlar için bkz. Taslaman Caner, *Big Bang ve Tanrı*, İstanbul Yay. İst. 2006, s. 66 vd; Yahya Harun, *Kur’an Mucizeleri*, s. 15; Simon Singh, *Big Bang Romani*, s. 438-440.

31 Efil Şahin, *İslâm ve Batı Düşüncesinde Yaratılış Modelleri*, s. 165-167. Ayrıca bkz. Hawking Stephen W., *Zamanın Kısa Tarihi*, S. Say-M.Uraz, Milliyet Yay. İst. tsz. s. 130-131.

32 Bilim adamlarından sonra hıristiyan dünyası da bu teoriyi kabullenmek zorunda kalmıştır. Nitekim Papa XII. Pius, Big Bang modelini onayladıktan sonra Katolik kilisesi bu bilimsel yaratılış teorisini benimsedi. Kilise İncil’de anlatılan olayları lafzi olarak kabul etmeyi bıraktı. Bu son derece pragmatik bir tavır değişikliğidir. Geçmişte, yanardağların patlamasından, Güneşin batmasına kadar tüm olayları Tanrı (aslında papazlar) açıklıyordu, fakat zamanla bilim, tüm olayların mantıklı ve rasyonel açıklamalarını yapmaya başladı. (Simon Singh, *a.g.e*, s. 441).

Tanrı'nın sıfatlarını temellendirerek Tanrı'nın din göndermesinin mantıklı olduğunu destekler... İşte Tanrı'nın varlığını ve sıfatlarını ispatlayan deliller, insanın dine olan ihtiyacının da Tanrı tarafından yaratıldığını göstermektedir. Bu ise, Tanrı'nın bir din göndereceğinin delilidir. Çünkü insanı dine muhtaç eden Tanrı'dır.³³

Evrenin yaratılışı ile ilgili bilimsel veriler, İslâm filozoflarının kabul ettiği "sudûr öğretisi" ve klasik Yunan filozoflarının takdim etmeye çalıştığı "ezelden beri var olan evren" modellerini bir tarafa bırakacak tarzda, İslâm dini ve düşüncesinin öngördüğü yoktan yaratma (bkz. 42 Şûra, 11) öğretisini desteklemektedir. Evrenin yoktan yaratıldığını ileri süren Kur'an'ın bu anlayışı ile modern bilimin yaratılış olgusuna yaklaşımı arasında önemli ölçüde bir uyumun olduğunu söylemek gerekiyor. Çünkü modern bilim, temelleri Aristo'ya dayanan statik, determinist ve mekanik evren modeli ve dünya görüşünü temelden yıkmış, bunun yerine bir başlangıcı ve sonu olan, değişen varoluş nedenini kendi içinde taşımayan, dinamik bir evren modelini (Big Bang Kozmolojisi) getirmiştir. Bu bağlamda Kur'an, hem büyük Patlama modelinin cevapsız bıraktığı soruları cevaplamakta hem de onunla önemli ölçüde örtüşmektedir.³⁴

Kur'an'ın Big Bang Teorisini Açıklaması

Kur'an-ı Kerim, hem lafzı hem de anlam ve içeriği itibariyle başlı başına bir mucizedir. Yüce Allah pekçok âyette biz insanları Kur'an üzerinde düşünmeye, onu anlamaya ve ondan öğütler almaya çağırmakta,³⁵ Yâsîn Suresi ikinci âyetinde de: "*Hikmet dolu Kur'an'a yemin olsun ki..*" diyerek Kur'an'ın "bilim ve hikmet dolu" olduğunu vurgular. Kur'an incelendiği zaman, onda hemen hemen her bilim dalı ile ilgili pek çok şeyin yalın ve özlü terimlerle, açık veya kapalı bir şekilde söylenmiş veya işaret edilmiş olduğu görülür. Sadece kozmoloji (evren bilim) ile ilgili ikiye yakın âyet bulunmaktadır. Şüphesiz ki, Kur'an'ın sunduğu "kıssa" ve "mesaj"ların hiçbirinin detay içermediği de açıktır.³⁶ Böylece Kur'an, insana kâinattaki varlıkların yapısı ve tabii olayların meydana gelişi hakkında temel bilgiler vermektedir ki bu bilgiler, bugünkü bilim ve teknolojinin kesin olarak doğru kabul ettiği bilgilerle uyum arzeder. Kur'an bir fizik veya astronomi kitabı olmamakla birlikte, insana bazı temel doğru bilgileri vermektense de uzak değildir. Bu bilgileri bizatihi vermekle, Allah insana kâinatı araştırma hususunda, ilk hareket noktalarını doğru

33 Taslaman Caner, *a.g.e.* s. 17.

34 Efil Şahin, *a.g.e.* s. 235.

35 bkz. 4. Nisâ, 82; 38. Sâd, 29; 47. Muhammed, 21.

36 Genel bilgi için bkz. Nurbaki Haluk, *Kur'an-ı Kerim'den Âyetler ve İlmî Gerçekler*, TDV. Yay. İst. 1993, adlı eser.

tespit etmesi için yardımcı olmaktadır.³⁷ Bu nedenle de Maurice Bucaille gibi, Kur'an'ı inceleme fırsatı bulmuş bazı Batılı ilim adamları da, Kur'an'da pekçok tabiat olayı hakkında ancak çağdaş bilimin verileriyle elde edilmesi ve anlaşılması mümkün olan ifade ve beyanlar bulunca, hayrete düşmüş, Kur'an'ın mucizevî sihri kapılmış ve dolayısıyla Müslüman olmuşlardır.³⁸

İşte ilim adamlarını hayrete düşüren hususlardan birisi de, Kâinatın yaratılışı ile ilgili olan âyetlerdir. Kur'an asırlarca önce evrendeki her şeyin en başta bir bütün olduğunu ve evrenin her an genişlemekte olduğunu yani, Big Bang'ın en temel özelliklerini açıklamıştır. Yüce Allah şöyle buyurur: “Göklerle yer ikisi bitişik bir halde iken, onları birbirinden yarıp ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı o kâfirler bilmezler mi, hâlâ inanmayacaklar mı?” (21. Enbiya, 30). Ayetteki “eve lem yerev: görmediler mi?” ifadesi, “bilmezler mi?” anlamındadır.³⁹ Çünkü Kur'an'ın indirildiği dönemdeki insanlara hitap etmektedir o günün müşrikleri, evrenin tamamının bir kütle halinde olduğunu ve göklerle yerin sonradan birbirlerinden ayrıldıklarını bilmiyorlardı ki, onlar hakkında “görmüyorlar mı ki” ifadesi kullanılsın.⁴⁰

Müfessirler bu âyette anlatılmak istenenler hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Buradaki ihtilaflar bitişik ve kaynaşık olma anlamındaki “retk” ile; birbirinden ayırma anlamına gelen “fetc” lafızları üzerinde yoğunlaşmıştır. “Retk”: yaratılıştan bitişik ve kaynaşık olan şey,⁴¹ “Fetc” ise, aslında bitişik olan iki şeyi birbirinden ayırmaya denir ki, “retk” kelimesinin tam zıddıdır.⁴²

37 Bayraktar Mehmet, *İslâm ve Ekoloji*, DİB. Yay. Ankara, 1992, s. 32-33. Konu ile ilgili ayrıca bkz. Kırca Celâl, *Kur'an-ı Kerim'de Fen Bilimleri*, Marifet Yay. İst. 1994, s. 392; Bucaille Maurice, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur'an*, çev. Ali Sönmez, DİB. Yay. İst. 1987, s. 241.

38 Mesela Bucaille, Eski Ahit ve İncilleri tarafsız olarak inceleyip, onlarda, çağdaş bilgilerle, kesinlikle uyuşmayan ve ayrıca Matta ile Luka İncillerinin kendi aralarındaki bariz çelişkileri tespit ettikten sonra şöyle der: “... Kur'an'ın Arapça metnini çok dikkatli bir biçimde inceledim. Bunun sonucunda Kur'an'ın modern dönemde ilmî bakımdan tenkit edilebilecek hiçbir şey ihtiva etmediğini kesin olarak kabule mecbur kaldım”. Bkz. Bucaille, Maurice, *Tevrat, İnciller, Kur'an-ı Kerim ve Bilim*, çev. Suat Yıldırım, Işık Yay. İst. 2005, s. 29-30.

39 Râzî Fahrettin, *et-Tefsîrül-Kebîr* (Mefatihü'l-Gayb), el-Matbaatu'l-Behiyyeti'l-Mısıriyye, 1 bsk. Kahire, tsz. XXII, 162; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîmi ve's-Seb'î'l-Me-sânî*, Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, Beyrut, tsz. XVII, 34-36.

40 Şimşek Sait, *Hayat Kaynağı Kuran Tefsiri*, Beyân Yay. İst. 2012, III, 373.

41 R. el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yay. İst. 1986, s. 273.

42 R. el-İsfehânî, a.g.e, s. 558-559; Asım Efendi, *Kamus Tercemesi*, İst. 1304-1305, III, 980; Tehânevî, *Keşşâfu Istılahatî'l-Funûn*, Kalkuta, tsz. III, 442. Aslında Arapça'da, bir şey kısımlara ayrılırsa buna “fusile, şukka” denir “fütike” denmez. Ama birbirine tamamen

Genel anlamda Kur'an, sürekli patlama-yarılma-ayrılma eylemleri halinde gerçekleşen yaratılışı tanıtırken üç kavramı öne çıkarmaktadır: "Fetk, Felg, Fıtır". Bunların üçü de aynı anlamda birleşmektedir ki, her üçü de bir yaratılış olayını ifade etmektedir. Ancak yaratma olayını ifade eden âyetlerde daha çok Allah'ın Fâtır ismi geçmektedir. Özellikle de "Göklerin ve yerin fatırı..." ifadesine vurgu yapılmaktadır.⁴³

"Fâlık" ismine gelince, "*Hiç kuşkusuz Allah'tır Fâlık olan/daneyi yaran, çekirdeği patlatan, ölüden diriyi çıkarır O; diriden ölüyü çıkararak da O'dur.*" (En'âm, 95-96). Demek oluyor ki, yarma, patlatma şeklinde sürüp giden yaratış ve yaratılış süreci, "ölüden diriyi, diriden ölüyü" çıkarma süreci olarak devam etmektedir. Meselâ, her gün şafağın yarılıp içinden sabahın çıkarılması da böyledir.⁴⁴

Bu âyetin tefsirinde genel olarak dört ayrı görüş ortaya konulmuştur:

1-) İbn Abbas'tan rivayete göre, yer ve gökler her ikisi bitişik tek kütle iken Yüce Allah bunları birbirinden ayırdı. Ka'b (ö. 32/652), Dahhâk (ö. 105/723), H. Basrî (ö. 110/728), Said b. Cübeyr (ö. 95/714), Ata (ö. 115/733) gibi ilk devrin önde gelenleri bu görüşü benimsemişlerdir. Bunlara göre, bölünüp ayrılma, kütlelerin ortalarında yer alan hava gücüyle meydana gelmiştir. Ka'b ise, ayrılmanın bir rüzgâr sebebiyle olduğunu söyler.⁴⁵ Tefsirinde tabiat ve gökbilimlerine yer veren Râzî (ö. 606/1210) daha çok bu görüşü benimser.⁴⁶

2-) Mücâhid (ö. 110/718) ve Süddî'ye (ö. 127/744) göre, gökler birbirine bitişik tek kütle idi. Allah bu kütleli bölüp onu yedi semâ haline getirdi. Yerler de tek kütle idi, onu da yedi yer haline getirdi.⁴⁷

bitişik, kaynaşık olan ve aralarında ayrık ve yarık olmayan iki şey birbirinden ayrılırsa buna da "futike" denir. Bkz. el-Askerî Ebû Hilâl, *el-Furûk fi'l-Luğe*, thk. Cemal Abdulganî, Müessesetü'r-Risâle, 2. Bsk. Beyrut, 2006, s. 251.

43 bkz. 12. Yûsuf, 101; 14. İbrahim, 10; 35. Fâtır, 1; 39. Zümer, 46; 42. Şûra, 11.

44 Öztürk, Y.Nuri, *Kur'an Açısından Küresel Felaketler*, Yeni Boyut Yay. 3. bsk. İst. 2008, s. 27-28. Ayrıca bkz. Yeniçeri Celal, *Uzay ve Varlık Ayetleri Tefsiri*, Erkam Yay, 3. Bsk, İst. 2006, s. 92-93.

45 Mâverdi Ebu'l-Hasan, *en-Nüketü ve'l-Uyûn Tefsîru Mâverdi*, thk. Seyyid b. Abdulmaksûd, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 1. bsk. Beyrut, 1992, III, 444; Bursevî İsmail Hakkı, *Tefsîru Ruhul-Beyân*, Dersaadet, 1331, V, 471.

46 Râzî, *Mefatihul-Gayb*, XXII, 163.

47 Taberî İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân 'an Tevî'l-Kur'an*, M. el-Bâbi el-Helebî, 2. bsk. Kahire, 1954, XVII, 17-18; Kurtûbî, *el-Câmiu li-Abkâmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. bsk. Beyrut, 1988, XI, 187-188; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Dâru'l-Marife, Beyrut, 1969, III, 176-177.

3-) Gökler birbirine bitişik olup katılıktan yağmur yağdıramıyorlardı. Yerler de birbirine bitişik olup katılık ve sertlikten dolayı nebat bitiremiyordu. Allah göğü yağmurla, yeri de nebatlarla yardı. Başta İkrime (ö. 115/733) olmak üzere müfessirlerin çoğunun görüşü budur. Müfessir Taberî (ö. 310/922) bu yorumu benimser.⁴⁸ Çünkü aynı âyetin devamında Yüce Allah, “*Biz her canlıyı sudan yarattık*” buyuruyor.⁴⁹ Tabî ki o günün insanları yağmuru ve bitkileri görüyorlardı ama, göklerin ve yerlerin birbirlerinden ayrılışına şahit olmamışlardı.⁵⁰ Bu görüşün diğer bir tercih sebebi ise, “*Andolsun o dönüş sahibi olan göğe ve nebat ile yarılan yere...*” (Tarık 11-12) âyetidir.⁵¹ İkrime bu âyeti şöyle yorumlar: “Gökyüzü yağmuru yeryüzüne geri dönderir. Yer de bitkilerin sürmesiyle yararılır.⁵²

4-) Ebu Müslim el-İsfehânî (ö. 322/934) ise, “bu âyetteki “ftek” ile yaratıp ortaya koyma anlamı kastedilmiştir” der. Bu tıpkı, “*O göklerin ve yerin fatırı: (yarıp bölerek yaratını) dir.*” (35. Fatır, 1) âyeti⁵³ gibidir. Dolayısıyla Cenab-ı Hak burada yaratmasını “ftek” ile, yaratmazdan önceki halini de “retk” ile ifade etmiştir.⁵⁴

Her ne kadar bazı müfessirler, bu âyetin manalarından birini tercih edip, diğerlerini eleştirmişler ama, geçmiş ve gelecek bütün beşere hitap eden Kur’an’ın câmiyyeti açısından bakıldığında bu âyetin yukarıdaki manaların hepsine işaret yoluyla da olsa delâlet ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü bu âyet geniş tefsir ve izahları gerektiren dikkat çekici bir âyettir. Âyetteki “semâvât” lafzı çoğul olup bütün gökleri, kâinatı içine alan bir ifadedir. Dolayısıyla bu, henüz göklerin ve yerin bir arada buldukları kânitanı ilk halini ifade etmektedir ki bu, “Big-Bang” teorisini akla getirmektedir. Dolayısıyla biz burada sadece nüzul dönemindeki Arapların anladığı manayı anlamının gerektiğini söyleyenlerin düşüncesine katılmayıp yukarıda ifade ettiğimiz manaların her birinin muhtemel olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Kur’an’ın ayetlerini, her aşırıdaki insanların kendi bilgileri nisbetinde anlar. Böylece her aşırıda bilimsel

48 Taberî, *a.g.e.*, XVII, 18-19.

49 Şimşek Sait, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, III, 373-374.

50 bkz. 18. Kehf, 51.

51 Şenkitî M. Emin, *Edvâ’ul-Beyân fi İdâhi’l-Kur’an bi’l-Kur’an*, Alemlü’l-Kütüb, Beyrut, tsz. IV, 563-564. Bu müfessir ilmî tefsire karşı olduğu için bu âyeti yorumlarken bugünkü ilmî verilere hiç yer vermemiştir.

52 İbn Ebî’l-Dünya, *Hadislerde Yağmur, Gökgürültüsü, Şimşek ve Rüzgâr*, çev. Hüseyin Kaya, Ocak Yayıncılık, 1. bsk. İst. 2007, s. 60.

53 Bu âyetin bir benzeri de, 21. Enbiyâ, 56. âyetidir.

54 Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXII, 163.

i'câz tazelenir.⁵⁵ Nitekim Duman hoca da bu âyetin açıkça evrenin ilk yaratılış olayından bahsettiğini vurgular (bkz. Duman Zeki, *Beyânu'l-Hak*, Fecr yay. Ankara, 2006, II, 357). Zamanla, mekanla mukayyet olmayan Kur'an'ın manaları bitmez. Yorum yapmaya çalışmak veya mevcut görüşlerden birini tercih etmek, diğer ihtimallerin yok sayılması anlamına gelmemeli, konuya, Kur'an dinimizmi ve anlam zenginliği açısından bakılmalıdır.

Ele aldığımız âyette, Allah'ın birliği, ortağı ve benzerinin bulunmadığı, bu evren ve içindeki varlıklar yok olduktan sonra onları yeniden yaratabilecek güce sahip bulunduğu dair deliller yer almaktadır.⁵⁶ Bu âyet aynı zamanda istifham, dikkat çekme ve azarlama kipiyle gelerek, inkârcıların ve müşriklerin, yaratıcı kuvvetin ve kudretin saltanatı karşısında intibaha gelip göklerin ve yerlerin nasıl yaratıldığını tefekkür etmelerini talep etmektedir.⁵⁷

Ayetin anlaşılması “fetc” (: yarıp bölme) kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yarıp bölme ne şekilde olmuştur? Bu, yavaş bir bölünme olacağı gibi büyük bir patlama şeklinde de olabilir. Âyetin tefsirinde de gördüğümüz gibi müfessirler bu konuda bir yorum yapamamışlardır. Önceki Müslümanlar bu durumu, nazar, tecrübe ve ilmî inkişafarla değil, sadece Kur'an'ın verdiği habere gaybe iman yoluyla öğrenmişlerdir.⁵⁸ Bugün biz biliyoruz ki, mahiyet ve hakikat itibarıyla birbirine kaynaşmış nesnelere ayrılması ve kopan dev parçaların korkunç mesafelere gidebilmesi için, “fetc” filini, patlatıp bölme gibi hakiki anlamda yorumlamak gerekir.⁵⁹ Ayrıca bulutsu kütle parçalarının patlama sırasında, çok fazla dağılmayıp hedeflenen yer küreleri oluşturabilmeleri için belli bir yoğunlukta olmaları gerekir. Aksi halde, bir göğü veya bir yıldızı oluşturacak olan bölünmüş kütle, atom (:zerre) parçacıkları birbirlerine tutunamazlar ve her hangi bir kütleyi oluşturamayacak biçimde evrenin son-

55 Değerlendirme için bkz. Güllüce Veysel, *Bilimsel Tefsirde Usûl*, s. 69 vd.

56 İbn Aşûr, *Tefsîru'l-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XVII, 40.

57 Nayif Münir Faris, *el-I'câzu'l-İlmi fi'l-Kur'an ve's-Sünne*, Mektebetu İbn kesir, 1. bsk, Beyrut, 2006, s. 126, Bu âyet, cümlenin şimdiki ve gelecek zaman dilimlerini içine alan müzâri kipiyle başlayıp sonradan geçmiş zamanı ifade eden mâzi kipine dönmüştür. Gelecekteki bir eylemin mâzi kalıbı ile gerçekleşen iltifat sanatının bu çeşidi, o işin bitmiş gibi kesinliğini, önemini veya zaman bakımından önceliğini anlatır. Zira böyle bir kullanım edebî açıdan daha belîğ bir kullanımdır. Âyette “fefetegnâ” (: ayırdık) ve “ce'alna” (:yaratık) denilmesi, bu olayın inkârı mümkün olmayan kesin bir gerçek olduğunu vurgulamak içindir. Çünkü mâzi kalıbı, bir işin meydana geldiğine ve kesinliğine işaret etmektedir. Bkz. Dağ Mehmet, *Kur'an'da Üslûp Diyalektiği İltifat*, Salkımsöğüt Yay. Erzurum, 2008, s. 250.

58 Heyto Muhammed Hasan, *el-Mucizetu'l-Kur'aniyye*, Müessesetu'r-Risâle, 1. bsk. Beyrut, 1989, s. 197-198.

59 Usameddin İsmail b. Muhammed, *Hâşiyetu'l-Konevî 'alâ Tefsîri'l-İmâmî'l-Beydavî*, thk. Abdullah Mahmud, *Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, 1. bsk. Beyrut, 2001, XII, 508-509.

suz boşluğuna dağılıp giderlerdi. Bu yüzdendir ki âyetteki “retk” kelimesine bazı müellifler⁶⁰ “birbirine kaynaşmış” anlamını verdiler ki bu da, belli bir yoğunluk olmadan mümkün değildir.⁶¹

Modern zamanlarda yazılmış bazı tefsirlerdeki açıklamalara göre, evren başlangıçta bir bütün yani tek bir kütle olduğu, bu kütlelerin sonradan bölünüp parçalara, yani dünyanın da içinde bulunduğu uzay cisimlerine ayrıldığı ifade edilmektedir.⁶² Kur'an'ın bu ifadesi günümüzde genellikle astrofizikçilerin evrenin oluşumu hakkında kabul ettikleri teoriyle örtüşmektedir. Bu bilim adamlarına göre, uzaydaki cisimler vaktiyle bir gaz ve toz kütlesi (nebula, bulutsu) halinde idi. Merkezi çekim sebebiyle büzülüp muhtelif noktalarda yoğunlaşan bu gaz kütlelerinden zamanla küreler halinde parçalar koparak uzay boşluğuna fırlamış, merkezi çekim kuvvetinin etkisiyle dönmeye, uzayın soğukluğu sebebiyle de soğumaya başlamıştır. Bu dönüş esnasında yoğunlaşan ana kütlelerden de bazı parçalar kopmuş, bunlar da ana kütlelerin etrafında dönmeye devam etmiştir. Böylece tek bir kütle, milyarlarca yıl ile ifade edilen zaman dilimlerinde galaksi ve güneş sistemlerine; bunlar da giderek yıldızlara, gezegenlere ve bunların uydularına dönüşmüş, nihayet güneşin uydusu olan dünyamızın da içinde yer aldığı gezegenler iyice soğuyarak bugünkü şekillerini almışlardır.⁶³

Dünya güneşten koptuğu gibi, güneşte kendinden daha büyük başka bir güneşten kopmuş ve o da o güneşin etrafında dönmeğe başlamıştır. Her güneşin çevresindeki gezegenleri, uzayda onun çevresinde yüzdüğü gibi her güneşte kendi ana güneşinin çevresinde yüzmektedir. “*Bunların her biri bir felekte (yörüngede) yüzmektedir*” (36. Yâsin, 40) âyeti⁶⁴ tam bu teorinin söylediği gibi dünyanın, ayın, güneşin, birer yörüngede yüzdüklerini ifade etmektedir.⁶⁵

60 İbn Kuteybe, *Tevlû Müşkili'l-Kur'an*, thk. S. Ahmed Sakar, Dâru't-Turâs, 2. Bsk. Kahire, 1973, s. 381; R. el-İsfehânî, *el-Müfredât*. s. 558-559.

61 Yeniçeri Celâl, *Uzay ve Varlık Ayetleri Tefsiri*, s. 114.

62 Tantavî, *el-Cevâbir fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim*, M. el-Bâbî el-Helebî, 2. bsk. Mısır, 1350 h. X, 207; Elmalılı, M.H.Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Kitabevi, İst. tsz. V, 3351; Ahmed Muhtar Paşa, *Serâiru'l-Kur'an fi Tekvini ve İfâi ve İ'âdeti'l-Ekvân*, Dâru'l-Hilâfeti'l-İlim, İst. 1336 h. s. 41; Şahâti Abdullah, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru Ğarîb, Kahire, tsz. IX, 3270; Ateş Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst. 1985, V. 501-503; Yıldırım Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yay. İst. tsz. S. 64 vd.; Heyet, *Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir*, DİB. Yay. Ankara, 2007, III, 675-677; Şimşek Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, III, 378-379; Karaçam İsmail, *En Büyük Mucize Kur'an-ı Kerim'in İlmî ve Edebî Sırları*, Y.Şafak Kültür Armağanı, İst. 2005, s. 403 vd; Bereketzâde İsmail Hakkı, *Necâib-i Kur'aniyye*, İst. 1331, s. 283-284.

63 Heyet, *Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir*, III, 675-676.

64 Ayrıca bkz. 21. Enbiyâ, 33.

65 Lütfullah Erzurumî (Göğsügür Mehmed Efendi), *Râmûzu't-Tahrîr ve't-Tefsir*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Böl. nu. 20, vrk. 227 b, 439a.

Kâinatın oluşumunu anlatan bu teoriyi, Kur'an'ın nazil olduğu çağda ne Araplar ne de başkaları biliyordu. O zaman yıldızların, feleklerin sabit ve çakılı olduğu sanılıyordu. Kur'an ise, bunların yüzdüğünü söylüyor. Yüzmek için serbest olmaları, bir şeye asılı veya çakılı olmamaları gerekir. Demek ki, Kur'an'ın dediği, o zamanki kâinat düşüncesine aykırıdır ve ilim ilerledikçe Kur'an'ın söylediğini doğrulamıştır.⁶⁶ Merhum Elmalılı da, bunu çok entere-san biçimde şöyle dile getirmiştir: “Kimi Güneş, kimi Kamer, kimi ziya, kimi nûr, bütün ecrandan her biri bir felekte (:mahrek, mihver) kendine mahsus bir dairede yüzüyor da yüzüyor, hiç biri sakın değil, hepsi birer hareketi devriyyede, bir tutar yok, hepsi muallakta (boşlukta), hepsi yolunda, hepsi nizamında, hepsi mahfuz yüzüyorlar da yüzüyorlar”.⁶⁷

Ay, güneş ve yıldızlardan her biri kendilerine mahsus bir felekte aynen suda yüzen birisi gibi kendileri yüzerler.⁶⁸ Yoksa önceleri zannedildiği gibi felek⁶⁹ onları döndürmez. Çünkü âyette, “*onlardan her biri*” ve “*yüzerler*” ifadeleri, bütün gezegenlerin böylece yüzdüğünü belirtmektedir.⁷⁰

Enbiyâ, 30. Âyeti'nin sonunda, hayatın temelinin suya dayandığına işaret edilmek üzere, canlı olan her şeyin temel maddesinin sudan yaratıldığı⁷¹ veya her canlı varlığın kaynağında suyun bulunduğuna dikkat çekilmiştir.⁷² Bun-

66 Ateş Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V, 502. Şunu da belirtelim ki, bugün, bu âyetin daha güzel anlaşılmasından, iniş döneminde bunun hiç anlaşılmadığı sonucuna varamayız. Modern ilmin keşifleri, olsa olsa âyetlerin dolaylı anlatımından anlaşılmakta veya modern ilmin verdiği sonuçlar, Kur'an'da anlatılanların gerekçesini vuzuha kavuştur-maktadır. Ayrıca bu gibi konulara dair âyetler, Allah'ın kudretini anlatmayı amaç edinmişlerdir. Yoksa bilimsel sonuçlara varmaya değil... Bkz. Şimşek Sait, *Yaratılış Olayı*, Beyân Yay. İst. 1988, s. 22.

67 Elmalılı, *Hak dini*, V. 3355.

68 En-Neccâr M. Rağib Zeğlül, *Min Âyâti'l-İcâzi'l-İlmiyyi li'l-Ardı fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru'l-Ma'rife, 1. bsk. Beyrut, 2005, s. 262-263.

69 “Felek”: “yıldızların döndüğü yer” demektir. İslâm astoronomları güneşle ay dahil yedi gezegenin hareketini açıklamak üzere iç, içe geçmiş yedi saydam halka tasavvur etmişler ve her halkaya birer gezegenin bindirildiği, felek denen bu halkaların Allah'ın izniyle döndüğünü zannetmişlerdir.

Kur'an'da ifade edilen “felek” kelimesiyle, gök cisimlerinin üzerinde döndüğü yer yahut yürün-geler kastedilmiştir. Ancak Râzî, Arapça'da dönen her şeye felek dendiğini, fakat feleğin, dönme olayının faili mi yoksa mahalli mi olduğunda ihtilaf bulunduğunu söylemiştir. Bir görüşe göre, felek bir gök cismi değil, gezegenlerin dönüş yeridir. Çoğunluk ise, onun cismanı fakat şeffaf bir dönen varlık olduğunu, gezegenlerin de üzerinde yer aldığı bu görünmeyen cisimle birlikte döndüğünü ileri sürmüşlerdir. Bkz. Râzî, *Mefatih*, XXII, 167. Ayrıca bkz. Tehanevî, *Keşşâf*, III, 448; Kutluer İlhan, *felek mad.* DİA. İst. 1995, XII, 303-304.

70 Lüfüllah Erzurumî, *Râmûzu't-Tabrîr ve't-Tefsîr*, vrk. 439a.

71 Ayrıca bkz. 24. Nûr, 45.

72 Ebu's-Suûd, *İrşâdu'l-Aklî's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru lhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz. VI, 65.

dan, hayatın suya dayalı olduğu anlaşılır. Çünkü bütün canlıların birleşiminin yarısından fazlasını su oluşturmaktadır.⁷³ Meselâ, insan vücudunun % 76'sı sudur. Dolayısıyla her canlının oluşumunda su, temel bir unsurdur.⁷⁴ Susuz hiçbir hayat mümkün değildir. Herhangi bir gezegende hayatın var olup olmadığı, orada yeterli miktar suyun olup olmadığı sorusunun cevabına bağlıdır.⁷⁵

Bugün biz biliyoruz ki, dünyamızdan yükselen gaz ve buharlar, yoğunlaşarak yağmur şeklinde tekrar dünyaya dökülmüş, böylece denizler ve okyanuslar meydana gelmiştir. Suda yosunlaşma ile başlayan canlılar âlemi, ilahî kanunlar gereği gelişerek bugünkü halini almıştır. Yine Yüce Allah, en gelişmiş canlı türü olan insanı, içinde suyun bulunduğu özel bir çamurdan yaratmıştır.⁷⁶

Muhammed Esed'e göre "*her canlıyı sudan yarattık*" ifadesi üç boyutlu bir anlam taşımaktadır: a) Su bütün canlı türlerinin ilk örneğinin ortaya çıktığı ortamdır. b) Var olan veya tasarlanabilen bütün sıvılar içinde yalnızca su, hayatın ortaya çıkıp tekâmül etmesi için uygun ve gerekli özelliklere sahiptir. c) Hayvansal veya bitkisel, canlı hücrenin fiziksel temelini oluşturan ve içinde hayat olgusunun belirebileceği yegane madde ortamı olan protoplazma büyük ölçüde sudan ibarettir ve bütünüyle suya dayanmaktadır.⁷⁷

Görüldüğü üzere Kur'an, hayatın sudan nasıl yaratıldığına dair bir şey söylemez. Organizmaların ilkin hangi biyolojik süreçlerde ortaya çıktığına değinmez. Çünkü bu konu metafiziğe değil tabiat tarihine aittir. Öyle ki, Kur'an canlıların nasıl yaratıldığına bakmaya çağırıldığında talep ettiği nazar, canlıların hilkatinde âşikâr bulunan hikmete bakmak ve ibret almaktır. Yoksa herhangi bir canlının yaratılış aşamalarını araştırmak değildir.⁷⁸

Hasılı, hayatın hangi safhası ele alınır alınır, tek hücrelilerden en kompleks varlıklara kadar her şeyde suyun hakim unsur olduğu görülür. Kur'an'ın bu koca gerçeği bir cümlecikte ifade etmesi ise, hem ilginç hem de manidardır. Zira 1400 sene öncesinin insanı ne hücre bilgisinden ne de hayatın terkipteki su nisbetinden haberdardı. Kur'an böylece canlıların yaratılışındaki bütün aslî unsurlara, dikkat çekerek, icmalî manada ilimlere

73 Tabâtabâî M. Hüseyin, *el-Mizân fî Tefsiri'l-Kur'an*, Menşûrâtu Cemaâti'l-Müderrişine, Kum, tsz. XIV, 279; Ateş Süleyman, *a.g.e.*, V, 502.

74 Şerkavî M. Abdullah, *el-Kur'an ve'l-Kevn*, Beyrut, 1991, s. 75-76.

75 Bucaille Maurice, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur'an*, s. 269.

76 Bkz. 35. Fâtır, 11; 37. Saffât, 11.

77 Esed Muhammed, *Kur'an Mesajı*, İşaret Yay. İst. 1999, III, 652. Varlıklar açısından suyun fonksiyonu ile ilgili, bilimin bugünkü verileri ışığında, bu âyetin diğer açıklamaları için ayrıca bkz. Nurbaki Haluk, *Kur'an-ı Kerim'den Âyetler ve İlmî Gerçekler*, II, 28 vd.

78 Kurt E. Mazhar, *Yaratılış, Tabiatın İlahî Emirle Varoluşu*, Mavi Ufuklar Yay. İst. 2010, s. 116.

rehberlik yapmakta, tafsilat ve teferruatı zaman ve geleceğin ilim adamlarına bırakmaktadır.⁷⁹

İşte evrenin başlangıçtaki fiziksel birliğine işaret eden önceki ifadeyle, canlı âlemin elementer birliğine işaret eden bu ifadenin birlikte ele alınması, bütün yaratılış olgusunun dayandığı tekbir planının, tek ve tutarlı bir yaratma eyleminin ve buna bağlı olarak tek bir yaratıcının varlığına götürmektedir.

Büyük müfessir Hamdi Yazır da, yukarda geçen âyetteki “retk” ve “fetk” kelimelerini esas alarak, âyetin yorumunu şöyle yapmıştır: “semâvât ve arz ikisi bitişik bir şeydi. Allah aralarını ayırdı. Bu mana, “madde-i ulâ” (ilk madde) nazariyesine uygun düştüğü gibi; arzın Şems’ten ayrılmış olması hakkındaki nazariyeye de⁸⁰ temas eder...”⁸¹

Bu âyetin sonu ilginç bir şekilde “İnkâr edenler... hâlâ inanmıyorlar mı?” hitabıyla sona erer. Sanki bu âyet, açıklıkla zamanımız insanına inmiş gibidir. Modern ilmin gerçeklerine hâlâ inatla sırt çeviren, ilim dışı, çağ dışı inkârcılara Yüce Allah ısrarla soruyor: “hâlâ inanmıyorlar mı?”.

20. asır insanlarından bazıları ise, ilmî gerçeklere sırt çeviremiyor, “yaratılış” konusunda fizikî delilleri inkâr edemiyordu... ama bir türlü de –anlaşılmaz bir gurur ve inatla belki- imana da gelemiyordu. Meselâ, meşhur “Tanrıların Arabaları” adlı kitabın yazarı Erich von Daniken, kâinatın yaratılış hususunda şöyle diyordu:⁸² “İlk patlamadan önce varolması gereken güç Tanrı adı altında belirlenmiştir. Tüm oluşumlardan önce var olan bu ilk olağanüstü güç, nötre bir yapıdaydı. Bu güç Big Bang’dan daha önce vardı. Büyük dağılımı yarattı. Böylece evrendeki dünyalar oluştu. O cisim haline gelmemiş ilk güç, bilinmeyen ilk emir, madde oldu. Büyük patlamanın sonucunu o biliyordu.”⁸³

Diğer taraftan Büyük patlama teorisi, kâinatı kapalı bir sistem biçiminde ezeli olarak varsayan mutlak natüralizme darbe vursa da, tabiatçılar bu teorinin “yoktan yaratılış” lehine suistimal edilerek taraflı yorumlandığından yakınırırlar. Beri taraftan birçok tabiatçı kozmolog teoriyle uyumlu natüralist kurgular üretmişlerdir.⁸⁴ Bu kurgularda “ezeli tabiat” fikri, Büyük Patlama’ya

79 Gülen Fethullah, *Kur’an’ın Altın İkliminde*, Nil Yay. İst. 2012, s. 456.

80 Nitekim Tantâvî de bu hususta şöyle demektedir: “Bugün gerek şark’ta gerek Garp’ta bütün okullarda dünyanın güneşten ayrılmış bir parça olduğu ve onun etrafında döndüğü öğretilir.” Bkz. Tantâvî, *el-Cevâbir fi Tefsiri’l-Kurani’l-Kerim*, X, 207.

81 Elmalılı, *Hak Dini*, V, 3351 vd.

82 Tuna Taşkın, *Uzay ve Dünya*, Yeni Asya yay. İst. 1982, s. 28-29.

83 Daniken Erich Von, *Tobum ve Evren*, çev. Sezai Yalçınkaya, Milliyet Yay. İst. 1975, s. 186.

84 Meselâ, örnek için bkz. Tuna Taşkın, *a.g.e.*, s. 29-30.

elveren yeni fantastik imajlara aktarılır. Başlangıçta maddenin hiçbir yerden gelmediğini, kendiliğinden tesadüfen ortaya çıktığını farzederler. Diğer bir kurgu “Döngüsel Evren” modelidir. Kâinatın sonsuz bir varoluş yaşadığını, sınırsız büyük patlamalar geçirmesinin mümkün olduğunu, muhtemelen bir kurulup bir dağıldığını öne sürerler. Ancak bu “sonsuz kâinat” vurgusuna çoğu bilimci karşı çıkar. Büyük Patlamanın öngördüğü başlangıç anından öncesine dair fantastik şeyler söylemeyi bilimsel bulmazlar.⁸⁵

İşte insanın bu inkâr psikolojisinden dolayıdır ki, Kur’an varlıklardan kendileri için değil, yaratana delâletleri açısından bahseder. Onun asıl hedefi, insanların tevhid ve iman esasları konusunda dikkatini çekerek onları irşâd etmektir. Kâinatla alakalı bütün konular bu maksada hizmet için zikredilir. Varlıkların mahiyeti değil vazifeleri dillendirilir. Bu sebeple güneşten, aydan, yıldızlardan, göklerden, yerlerden, sudan, topraktan... bahsedilirken: “... *bunda Allah’ın varlığına deliller, ibretler vardır*”, “*Hâlâ inanmıyorlar mı?*” gibi ikaz edici vurgu ve ifadeler kullanılır.⁸⁶

Hulasa: Kur’an-ı Kerim, âyetlerini, cümlelerini öyle bir şekilde nazmetmiş ve vaz etmiştir ki her bir cihetten ihtimal yolları bulunsun ki, muhtelif vehimler ve istidâtlar, zevklerine göre, hisselerini alabilsinler. Dolayısıyla, ulûm-ı Arabiyyenin kurallarına, belagat prensiplerine ve usûl ilmine uygun olmak şartıyla, müfessirlerin birbirlerine muhalif olan beyânları ve ihtimalleri, zamanlara, tabakalara ve fehimplere göre caizdir diye hükmedilebilir. Bu açıdan bakıldığında öyle anlaşılıyor ki, Kur’an’ın i’câz yönlerinden biri odur ki, onun nazmı öyle bir usûptadır ki bütün asırlara, tabakalara intibak edebilir.⁸⁷

Kur’an, bir yandan sadece avamın anlayacağı, diğer yandan sadece havasın anlayacağı, bir de, hem avamın hem de havasın birlikte anlayacakları hakikatleri ihtiva eder. İşte bu Enbiyâ 30. âyeti bu kabildendir. Kur’an’ın ilmî i’câz yönlerinden biri de, tefekküre, kâinatı incelemeye ve kıyasa davet etmesidir. Kur’an, muhataplarını ısrarla kâinatı incelemeye ve kıyas yapmaya çağırır. Böylece Kur’an’da, şer’î ilimleri beyân eden,⁸⁸ akli delilleri kullanma yollarına

85 Kurt E. Mazhar, *Yaratılış. Tabiatın İlâhi Emirle Varoluşu*, s. 111-112.

86 Okçu Abdulmecit, *Kuran’a Göre Evrenin İnsana Musabhar Kalınışı*, Salkımsöğüt Yay. Erzurum, 2009, s. 59.

87 Bediuzzaman S. Nursî, *İşârâtü’l-İ’câz*, çev. Abdulmecid Nursî, Şahdamar yay. İst. 2007, s. 39. Bediuzzaman, Sözlere adlı eserinde de, şöyle demiştir: “Beşerin san’at ve fen cihetindeki terakkیاتlarının neticesi olan havârik-i san’at ve garâib-i fen olarak tayyare, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücuda gelmiş ve beşerin hayat-ı maddiyesinde en büyük mevkii almışlar. Elbetteki nev-i beşere hitap eden Kur’an-ı Hakim bunları mühmel bırakmaz. Evet bırakmamış...” bkz. Sözlere, Sinan Matbaası, İst., 1958, s. 242.

88 İtikâd, ibadet, ahkâm ve ahlâk âyetleri gibi ki, bunlar genelde muhkem kategorisinin içine girerler. Bir de özellikle ilmî ve kevnî âyetlerde olduğu gibi, açıkça zahirî anlamı kastedilmediğinden manaları hemen anlaşılmayan ve birçok manalar taşıyan müteşâbih âyet-

dikkati çeken, diğer ümmetlerin çeşitli fırkalarına bilemedikleri kuvvetli delillerle reddiyeler vardır.⁸⁹

Şimdi konumuzun odak noktasını teşkil eden Enbiya 30. ayetini, muhataplarının anlayış seviyelerini örnek olarak ele alırsak:

a) Bu âyet, fen bilimlerine fazla âşina olmayan bir kimseye şu manayı ifade eder: Gök bulutsuz berrak, yer de kuru ve ekin bitirme özelliği yok iken, Allah Teâlâ göğü yağmurla, yeri de çeşitli bitkilerle fetk etti (: yardı), onları birbiriyle eşleştirip aşıladı ve her canlı varlığı sudan yarattı.

b) Muhakkik bir hekim de, Yaratılışın başlangıcında sema ve arz şekilsiz bir küme ve menfaatsız birer yaş hamur, mahlukatsız toplu birer madde iken, Fâtır-ı Hâkîm onları açıp yarararak güzel bir şekil, faydalı bir suret verip mahlukata menşe etmiş olduğunu anlar ve hayran olur.

c) Çağdaş bir filozof ise, bu âyeti şöyle okuyabilir: Yerküremiz ile güneş sistemini teşkil eden diğer gezegenler, başlangıçta güneşle birleşik olarak açılmamış bir hamur şeklinde iken, Yüce Allah o hamuru açıp o seyyareleri birer birer yerlerine yerleştirerek güneşi orada bırakıp zeminimizi buraya getirerek, zemine toprak sererek, semadan yağmur yağdırıp güneşten de ışınları serpiştirerek dünyayı şenlendirip bizi buraya koymuştur şeklinde anlayarak tabiat şirkinden kurtulur.⁹⁰

Yeri gelmişken şunu da belirtelim ki, bilimsel tefsire mesafeli yaklaşan müfessirlerden⁹¹ Seyyid Kutup, çağımızın olayını haber veren bu âyetin yorumunda: “Bu âyette olduğu gibi Kur’an bazen kevnî gerçeklere işaret eder...

ler vardır ki, (bkz. Yıldırım Zeki, *Râzî'nin et-Tefsîru'l-Kebîr'inde Fıkıh Usûlü Uygulaması*, AÜİF, S.B.E.Erzurum, 1997, s. 198-219), Allah Teâlâ bu âyetlerle, insanları muayyen bir tefsiri anlamakla yükümlü tutmamış, aksine beşer aklının önünde içtihad kapısını açarak onun, Allah'ın ihsan ettiği anlayış ve idrâk nimetini gerçekleştirmesini istemiştir (bkz. Şeltût Mahmud, *Tefsîru'l-Kur'ânul-Kerim*, Kahire, tsz. S. 67-68). Müteşabihât, manasız ve mübhem değil, çok manalar ihtiva etmesi sebebiyle belli bir mana tayını mümkün görünmeyen ve daha doğrusu, ifade ettiği hakikatleri beşerin zihniyle anlamak çok zor olduğundan mübhem görünen bir ifadedir (Yıldırım Suat, *Kur'an'a Bakışlar*, Akademi yay. İzmir, 2012, II, 304). Bu öyle bir beyandır ki, hakikât-mecâz, sarîh-kinâye, temsil-tahkîk, zahir-hafî gibi vucûh-i beyanın hepsini kapsar. Bunun için buna “el-Malûmu'l-Meçhûl” denilir. Zaten kelimada ibhâm (: anlamın kapallığı), yerine göre en büyük belagat şekillerinden birini teşkil eder (bkz. Elmalılı, *Hak Dini*, I, 159). Dolayısıyla her şahıs her manaya muhatap olamayacağı gibi, bütün beşeriyetin ilmi, Allah'ın ilmîni anlama kudretinden yoksundur. Hatta peygamberlerin ilmi bile Allah'ın ilmîne müsavi olamaz.

89 Yıldırım Suat, *Kur'an'a Bakışlar*, II, 289. Ayrıca bkz. Bediüzzaman S. Nursî, *Sözler*, s. 242 vd.

90 Yıldırım Suat, *a.g.e.*, II, 296-297; krş. İbn Aşûr, *Tefsîru't-Tabrîr ve't-Tenvîr*, XVII, 39-41.

91 Meselâ, Beydâvî tefsirini şerh eden Konevî: “Biz Kur'an metninin beşerî nazariyelerle tasdik edilmesini talep etmiyoruz” diyerek, Allah kelâmınının, teorilere ihtiyacının olmadığını özellikle vurgulamıştır. Bkz. *Hâşiyetu'l-Konevî alâ Tefsîri'l-İmâm Beydâvî*, XII, 508.

Bizi ikna eden ve bağlayan şey, hakikatın Kur'an'da zikredilmiş olmasıdır. Ayrıca Kur'an'ın veciz bir şekilde anlattığı hakikatlere ters düşmeyen bilimsel teorileri de kabul ederiz. Ancak bunlar teoridir, bugün kabul edilip yarın terkedilebilir... Halbu ki Kur'an hayatımızın tek rehberi ve kılavuzudur"⁹² diyerek bilimsel nazariyelere karşı ihtiyatlı ve dikkatli olunmasını istemiştir. Ancak yine de âyetin daha net anlaşılmasına büyük katkısı olan bilimsel gelişmelerden mustağnı kalamamıştır. Nitekim evrenin yaratılması konusunda aynı yaklaşımı müfessir Reşit Rıza'da da görüyoruz.⁹³ Yine bazı mucizevî olayları ve gayba ait haberleri yorumlarken aşırı akılcılık sergileyen ve âyetleri bağlam ve lafzından uzaklaştıran⁹⁴ Muhammed Esed (ö. 1992) de meâl tefsirinde Enbiya 30. âyetini yorumlarken bugün hemen hemen bütün astrofizikçilerin paylaştığı görüşü şaşırtıcı bir biçimde doğrulamaktadır.⁹⁵

Haluk Nurbaki ise, bu âyeti, Şûra 5. âyetiyle birlikte değerlendirerek ilginç tespitler yapar. Ona göre, "*Gökler neredeyse tepelerinden çatlayacaklar*" (42. Şûrâ, 5) âyeti, kâinatın yaratılışıyla ilgili en yeni teorilerden biri olan "parçacıklar teorisini" açıklamaktadır. Bu teoriye göre, evren belli bir noktadan koparak başlayan ve sonsuz mekanlara yayılan bir yaratılış şekline sahiptir. Fizikteki bu teorinin en eksik yanı, bu kopmaların bir anlamda nokta çevresinde küresel genişlemeyi izah edemeyişidir. Halbuki bu âyete göre, evrenin sonsuz küresel mekanlarında korkunç bir manyetik gerilim vardır. İşte bu gerilim, dağılan parçacıklar teorisinin arayıp bulamadığı izahın ta kendisidir.

Fiziğin bir türlü izaha mecal bulamadığı jiroskobik dönme direnci ile cazibe (Gravidasyon) yine bu iki âyet tarafından açıklığa kavuşturulmaktadır. Şöyle ki gerek evrende gezegenler arasında, gerekse atom çekirdeği ve elektronlar arasında hüküm süren çekim ve dairenin dönme hareketi, temelde menşei semalardaki (uzayın küresel mekanları) gerilimden alır. Bu manyetik gerilim, varlıklarını işgal ettiği mekanlarda şiddetli bir çekim şeklinde hissedilmektedir.

İşte Allah'ın Enbiyâ 30. ayetinde emrettiği "ftek" (: çekip mekanlarından koparma) yasası gereği varlıklar kendi devamlılığını sağlamak için jiroskobik dönme eylemi ile cazibeye karşı koymaktadırlar.⁹⁶

92 Seyyid Kutup, *Fi zilâli'l-Kur'an*, Dâru'l-Arabiyye 4. bsk. Beyrut, tsz. XVII, 24.

93 Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Hakîm* (Tefsîru'l-Menâr), Mektebetü'l-Kahire, 4. bsk. Mısır, 1960, VIII, 447; Ayrıca bkz. Öztürk Mustafa, *Kur'an ve Aşırı Yorum* (Tefsirde Bâtınlık ve Bâtını Te'vil Geleneği), Kitâbiyât Yay. Ankara, 2003, s. 350, 381-382.

94 Bkz. Çalışkan İsmail, *Muhammed Esed'in Kur'an Mesajı'nın Tahlil ve Tenkidi*. Ankara Okulu Yay. Ankara, 2009, s. 185 vd.

95 Bkz. Esed Muhammed, *Kur'an Mesajı*, III, 651-652.

96 Geniş bilgi için bkz. Nurbaki Haluk, *Kur'an-ı Kerim'den Ayetler ve İlmî Gerçekler*, II, 85-92. Ayrıca bkz. Fendî Muhammed Cemaeddin, *Allah ve Kâinat*, çev. Abdulhamit Bingöl, Çağrı Yay. İst. 1980, s. 201 vd.

Bu âyetin işaret ettiği, bazılarının “Büyük Patlama”, bazılarının ise, “Büyük Parçalanma” dedikleri bu olayı⁹⁷ tamamlayan başka bir âyette ise Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Sonra Allah’ın iradesi duman halinde bulunan göğe yöneldi de ona ve arza, ister istemez ikiniz de (varlık âlemine) gelin buyurdu. Onlar da, isteye isteye geldik dediler*” (41. Fussilet, 11). Bu âyete göre, Allah Teâlâ, Astronomi’de “sedîm”,⁹⁸ Kur’an diliyle “duhan” denen bulutsu kütle halinde olan göğe ve henüz onun içinde mündemiç bulunan arza, varlık dünyasında yerlerini almaları için “kün: ol” emrini vermiştir. Ya da bu emir, patlayıp bölünmeden sonra ortaya çıkan çok sayıdaki bulutsu kütleyle aynı anda verilmiştir.⁹⁹ Bu âyetten anlaşıldığına göre, patlayıp ayrılmadan (fark) önce varlık maddesi, yer ve gökleri oluşturmak üzere kurulup yönlendirilmiş, patlamadan sonra da duman halinde olan yere ve göğe “geliniz” yani aranızda tesis etmiş olduğum kuvve-i cazibe (çekim kanunu)ye göre hareket ediniz¹⁰⁰ buyurulmuştur. Bu sebeple de onlar: “*isteyerek geldik*” demişlerdir. Çünkü yer ve göklere temel teşkil eden madde böyle hedeflendirilmiştir. Bu âyetten önceki âyetlerde yeryüzünün yaratılışından bahsedilmesi, ilk önce dünyamızın yaratıldığı kanaatini veriyorsa da,¹⁰¹ daha sonra göklerle beraber onun da “ol” emrine muhatap olması, yer ve gökler her ikisinin de varlık âlemine beraber çıktıklarını gösterir. Ancak her ikisindeki gelişmeler, özelliklerine göre değişik bir seyir takip etmiş olabilir.¹⁰²

Erzurum’lu müfessir Lütfullah Efendi (ö. 1788) bu âyetin başında gelen “sümme” (:sonra) edatına dayanak arzın, semadan önce yaratıldığını söyler. Âyetin açılımını da şöyle yapar: ‘Rivâyete göre, gökler ve yerler yaratılmadan önce arş su üzerinde idi. Allah Teâlâ suyu çok şiddetli bir şekilde ısıttı ve sudan buharlar yükseldi, peşine suyun üzerine rüzgârlar gönderdi ve böylece su köpük haline geldi. Yerleri bu köpükten, gökleri de işte bu, buhardan duhan (:duman) şeklinde yarattı ve her ikisine, “islediğim şekil, vasıf ve mahiyette oluşmak üzere ister istemez geliniz” diye emretti. Allah Teâlâ burada hem yerlere hem de göklere birlikte “geliniz” emrini, “... *Ve onun ardından yeryüzünü yuvarlatarak (ikamete elverişli) bir düzene koydu*” (79. Nâziat, 30) âyetinden ötürü her ikisine de vermiştir. Çünkü önceki âyette de vurgulandığı gibi yer-

97 Nayf Münir Faris, *el-İcâzu’l-İlmî fi’l-Kur’an ve’s-Sünne*, s. 127-128; Beşir Türkî, *el-İlm* (Aylık ilmi dergi), sayı, 18, Tunus, 1973, s. 100.

98 Sedîm, Yıldız ve gezegenlerin, aslında bulutsu bir madde yığınınından meydana gelmesidir.

99 Şahatî Abdullah, *Tefsîru’l-Kur’ani’l-Kerim*, Dâru Garîb, Kahire, tsz. IX, 3270.

100 Ahmed Muhtar Paşa, *Serâiru’l-Kur’an*, s. 33; Bereketzâde İsmail Hakkı, *Necâib-i Kur’aniyye*, s. 283-284.

101 İbn Kuteybe, *Tevîlu Müşkili’l-Kur’an*, s. 27.

102 Yeniçeri Celal, *Uzay Ayetleri*, s. 116.

yüzü, göklerden “iki gün” önce yaratılmıştır.¹⁰³

Big Bang teorisiyle ilgili diğer bir ayette de: “*Semâyı gücümüzle biz inşâ ettik ve onu (devamlı) genişletiyoruz*” (51. Zâriyât, 47) buyurularak günümüz astronomi bilginlerinin “genişleyen evren” terimiyle ifade ettikleri olguya işaret edilmiştir. Bu âyet açık bir şekilde evrenin merkezden dışa doğru genişlediğini gösteriyor. Çünkü Kur’an, “lemûsiûn” şeklindeki, te’kitli beyanıyla, kâinatın devamlı bir şekilde genişlemesinden şüphe edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna ilaveten tekrar ve teceddüd ifade eden fiil cümlesi yerine burada devamlılık ve sebat anlamı taşıyan isim cümlesi kullanılmış olması ilginçtir.¹⁰⁴

Evrenin genişlemesi, onun manyetik kuşaklarının yani semaların genişlemesidir. Aslında kesret dediğimiz çokluklar âleminin temel varoluş ilkesi mesafelerdir. Nitekim modern astrofizik, evrenin yaratılışında bu ilkeyi temel kavram olarak kabul etmektedir.¹⁰⁵ Gerek dağılan parçacıklar teorisi gerekse kuasarlara kıyasla genişleyen evren teorisi, bu kavramın modern fizikçe kabulüdür. Bu görüşe göre, sabit bir sonsuz enerji noktasından küresel kuşaklar halinde dağılmalar ve genişlemeler sonucu evren meydana gelmekte ve bu genişleme devam etmektedir. İşte bu âyet, varlıkların var olabilmeleri için iki temel ilkeyi ortaya koymaktadır:

a) Mesafe kazanma yani belli bir mekana fırlama,

b) Ve o mekanda kalabilmeleri için manyetik bir gerilime muhtaç olma.¹⁰⁶

103 bkz. Lütfullah Erzurumî, *Râmûzu't-Tabrîr ve't-Tefsîr*, vrk. 470a-471b. Müellifimiz, 11. Hûd 7. âyetinde de aynı konuyu Tevrat'tan nakledilen bir pasajla açıklar: “Şüphesiz ki Allah Teâlâ önce yeşil bir yakut yarattı, ona heybet ve azamete bakınca o, korkudan titredi ve çalkalanarak su oldu. Sonra rüzgârı yaratarak suyu onun sırtına yükledi, sonra arşı suyun üzerine koydu”. İbn Abbas'tan gelen: “Allah arşı yarattıktan sonra, sudan büyük bir deniz yarattı, arşı da bu denizin üzerine koydu.” şeklindeki rivâyet de bunu te'yid eder. *Râmûz*, vrk. 231b-232a.

104 Gülen Fethullah, *Kur'an'ın Altın İkliminde*, s. 445-446. Ayrıca bkz. Tuna Taşkın, Muh-teşem Tasarım, Şule Yay. İst., 2012, s. 49 vd.

105 İbnu'l-Arabî'ye göre de, âlem her an genişleyerek değişmekte, Cenab-ı Hak da ona daima tecelli etmektedir. İlk tecellinin sonunda âlem yok olmakta; ikinci tecelli ile birlikte varolmaktadır. Fakat ikinci tecellinin çok suratlı oluşu sebebiyle her iki tecelli arasındaki fasıla fark edilememektedir. Bu hakikatı bilmeyenler âlemi “varlığı devamlı olan bir şey” zannederler. Halbuki araz olsun cevher olsun âlemin bütünü daima değişken, her değişkenin taayyün ve zuhuru da “an” ile mütebeddildir. Bkz. Kam Ferid-Aynî M.Ali, *İbn Arabî'de Varlık Düşüncesi*, İnsan Yay. İst. 1992, s. 149.

106 Nurbaki, *Kur'an-ı Kerim'den Âyetler ve İlmi Gerçekler*, s. 85-89. Ayrıca bkz. Yeniçeri, *a.g.e.*, s. 100-101.

Ayrıca burada kâinatın genişlemesi bildirilirken çok önemli bir gerçeğe de işaret edilmektedir. Şöyle ki, kâinatın belirli bir sabite ile sürekli genişlemesinin kesin ve temel bir neticesi vardır ki, eğer zamanda geriye doğru gidilecek olursa kâinatın da küçüldüğü görülecektir. Kâinat devamlı genişlediğinden dolayı, yüz sene önceki kâinat, şimdiki halinden daha küçüktür. İşte milyonlarca sene önceki kâinatın şimdiki halinden çok daha küçük olması, ilmî hiçbir itirazın söz konusu olmadığı son derece çarpıcı bir gerçektir. Bu şekilde yeteri kadar maziye gidildiğinde, nokta kadar küçük, fakat sonsuz sıcaklıktaki nüve bir kâinatla karşılaşılacaktır. İşte bu nokta kadar küçük nüve, Allah'ın emir ve iradesiyle büyük bir patlama sonucu "yok"tan yaratılmıştır.¹⁰⁷

Yine bilginlerin, "Güneşte, yer kabuğundaki elemanlardan % 67'sinin mevcut olduğunu" ispat etmeleri, bizim Enbiyâ 30. âyetindeki tespitlerimizi te'yit etmektedir. Ayrıca yer kabuğundaki elemanların % 92'ye ulaştığı bilinmektedir. Elemanların güneşte daha fazla olması da muhtemeldir.¹⁰⁸ Şunu da hemen ilave edelim ki, güneşte tespit edilen elemanlar, yer kabuğunda meşhur olanlardan başkası değildir. Meselâ, hidrojen, helyum, karbon, azot, oksijen, fosfor, demir vb. elemanları bu cümleden olarak gösterebiliriz. Bundan da anlıyoruz ki, birçok elemanlardan meydana gelen varlık âlemi esasında tek bir şey idi, sonradan yavaş yavaş bölündü.

Kur'an'ın ilmî mucizesini te'yid eden başka bir yön de fezadan kopup gelen meteorlardır. İlim adamları bu taşlar üzerinde yaptıkları incelemelerde, yer kabuğunda tespit edilen elemanların bir çoğunun bunlarda da mevcut olduğunu görmüşlerdir.¹⁰⁹

Bu teoriyi ayrıca destekleyen başka bir husus ta, dünya merkezindeki sıcaklıktır. Çünkü dünya merkezine doğru inmeye başlanıldığında her 33 metrede sıcaklığın bir derece arttığı görülmektedir. Bu hesaba göre, merkeze doğru 30 km. inildiğinde, yer kabuğu ile bu derinlik arasındaki fark bin dereceyi bulmaktadır.¹¹⁰ Yine bu delillerden birisi de, dünyanın birçok yerinde görülen yanardağlardır. Bunlar yer kabuğunun zayıf noktalarıdır. Dünyanın merkezindeki buharlar ve alevli gazlar kritere basınç yaparak kendilerine bir delik açarlar, oradan da çok yükseklere, uzun mesafelere erimiş demirler ve alevler fişkırtırlar. Sıcak su ve jeotermal kaynakları da bunun başka bir yansımasıdır.¹¹¹

107 Gülen Fethullah, *a.g.e.*, s. 446.

108 Heyto M. Hasan, *el-Mucizetu'l-Kur'aniyye*, s. 198.

109 Yıldırım Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, s. 66-67.

110 Karaçam İsmail, *En Büyük Mucize Kur'an*, s. 405-406.

111 Ateş Süleyman, *İslam'a İtirazlar ve Kur'an-ı Kerim'den Cevaplar*, Emel Matbaası, Ankara, 1971, s. 139.

Görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim, varlık âleminin başlangıçta tek bir şey olduğunu¹¹² ve hayatın sırrını inkâr edenlere karşı sesini yükselterek hitap etmiş ve onları bu gibi delillerle susturmuştu. Tabii ki, o günün insanları bu gerçeklerin sırrını detaylı bir şekilde idrâk etmiş değillerdi. Fakat günümüzün alimleri uzun ve yorucu çalışmalardan sonra varlık safhalarını ve bunlarla ilgili özellikleri çözüp idrâk edebildiler ve isteyerek istemeyerek İslâm'ın daha iyi anlaşılmasına sebep oldular. Yüce Allah, belki de Müslümanların dinleriyle mütenasip olmayan bugünkü perişan hallerine merhamet buyurmuş ve kendi kelâmında belirttiği: “*Biz âyetlerimizi, gerek kâinatta, gerek kendi şahsî âlemlerinde onlara göstereceğiz, ta ki onlar da bu Kur'an'ın hak olduğunu anlayacaklar*” (41. Fussilet, 53) müjdesini vermiştir. Keşke Müslümanlar, Kur'an'ın ilk emri “oku” fermanından hareketle bu ilmî çalışmaları yapıp, Allah kelâmının mucizelerini ortaya koysalardı... Yoksa tabii ki, Allah Teâlâ kendi hükümlerini sürdürüp, Kur'an'ın üslûp ve belâgatının yanında, gaybe ait haberleri hususunda da, onun mucizeliğini ortaya koyacaktır. Dolayısıyla diyebiliriz ki, insanlık, durmadan ilerleyen ilmî hakikatlere ulaştıkça, Kur'an'la birleşmekten, onu tasdik etmekten başka yol bulamayacaktır. O halde bu âyet de, diğerleri gibi Hz. Peygamber'in nübüvvetinin doğruluğuna şahadet eden en kuvvetli delillerden biridir.¹¹³

İşte Kur'an'ın bu mucizevî hakikatleri aynı zamanda Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine ve sanatının sırrına olan imân ve itikadın en büyük göstergesi ve koruyucusudur. Nitekim bu âyetin sonundaki: “Artık inanmazlar mı?” sorusunun hedefi de işte budur. Yani bütün bu olup bitenler, onların iman etmelerine delil olarak kâfi gelmiyor mu?

İşte böylece her geçen gün Kur'an'ın mucizeleri daha iyi anlaşılmakta, inananların kalpleri itminane kavuşurken, hıristiyan ilim adamlarının¹¹⁴ da şaşkınlığı artmaktadır. Bundan dolayıdır ki, Müslüman ilim adamlarından M.Kâmil Davv, Kur'an'ın mucizeliği hususunda şöyle demektedir: “Kur'an'ın bilimsel muhtevasının mucizeliği, onun benzersiz belâgat mucizesinden daha

112 Enbiya 30 âyetinin işaret ettiği bir bütünün parçalara ayrılması kavramları (retk ve fetk), müteaddit âlemlerin zikrolunmasıyla Kur'an'ın başka yerlerinde de te'yid edilir (bkz. 1. Fâtiha, 1), 1) “Alemler” tabiri, Kur'an'da, onlarca defa geçer. Gökler ise, sadece çoğul olarak geçmekle kalmaz ayrıca sembolik bir değer belirten yedi rakamıyla da nitelendirilir.

113 Merâğî Ahmed Mustafa, *Tefsîru'l-Merâğî*, M. el-Bâbî el-Halebî, Kahire, 1962, XVII, 25.

114 Kur'an'ın bilimsel yorumlanmasına Batı'nın yoğun ilgisinin nedenlerinden en önemlisi, Galile'den beri su yüzüne çıkan, Hıristiyanlığın bilimle olan çekişmesinde görülür. Birçok hıristiyan ilahiyatçı, yaratma konusunda İncil'in görüşleriyle bağdaşmadığı görülen modern bilimle, kendi inançlarına saldırmakta olduğunu gördüler. Müslümanların rahatlıkla bilimin Kur'an'la çelişmediği, hakkıyla anlaşılabilirdiği takdirde bilim'in birçok bulgularının gerçekten Kur'an metninden çıkarılabileceğini açıklamaları, pek çok hıristiyan bilim adamını hayrete düşürmüştür. (Bkz. J.J.G. Jarsen, *Kur'an'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, s. 78.

büyüktür".¹¹⁵ Seyyid Kutup ise, Kur'an'ın mucizevî yönünü oluşturan üç hususu şöyle vurgular: a) Her zamana uygun bir yasama getirmesi b) Gayb'ten haberler vermesi, c) Kâinatın yaratılışı ile ilgili bilgiler içermesi...¹¹⁶ demek ki, Kur'an'daki ilmî ve kevnî âyetlerin, onun mucizelerinden biri olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.¹¹⁷

Sonuç

20. yüzyılın ortalarına kadar hakim olan görüş, evrenin sonsuz boyutlara sahip olduğu, ezelden beri var olduğu ve sonsuza kadar da var olacağı şeklindeydi "statik (durağan) evren modeli" adı verilen bu anlayışa göre, evren için herhangi bir başlangıç veya son bulma söz konusu değildi.

Materyalist felsefenin de temelini oluşturan bu görüş, evreni sabit, durağan ve değişmez bir maddeler bütünü olarak kabul ederken, bir yaratıcının varlığını da haliyle reddediyordu. Oysa 20. Yüzyılda gelişen bilim ve teknoloji, bu durağan evren modeli anlayışını kökünden yıkmıştır.

Makalemizde de görüldüğü gibi evrenin bir başlangıcı olduğu, yok iken bir anda büyük bir patlamayla varolduğu, modern fizik alimleri tarafından yapılan pek çok deney, gözlem ve hesaplarla ispatlanmıştır. Ayrıca evrenin, materyalistlerin iddia ettiği gibi sabit ve durağan olmadığı, tam tersine sürekli bir hareket ve değişim halinde olduğu hatta devamlı genişlediği¹¹⁸ ve Fussilet 11. Âyetinin de belirttiği gibi, evrenin bir gaz aşamasından geçtiği görülmüştür. Dolayısıyla Kur'an'ın bu konuda verdiği bilgiler, astofiziğin ulaştığı kesin sonuçlar ile tam bir uyum içindedir. Böylece Kur'an, evrenin yaratıldığını en detaylı bir şekilde ortaya koyan beşer üstü tek kitap olduğunu göstermiştir.

Kur'an'ın bu izahları aynı zamanda bir mucizenin nasıl gerçekleştiğinin de göstergesidir. Bilimsel gelişmelerin ve bilimsel alt yapının, teleskop gibi gözlem aletlerinin bulunmadığı bir dönemde, Kur'an'ın (Enbiya, 30) âyetinde Big Bang'i böylesine tanımlaması, o dönemdeki insanların havsalasının alamayacağı ve güçlerinin yetmeyeceği tamamen mucize bir şeydir. Big Bang'in bilimsel olarak ortaya konulmadan 14 asır önce, Kur'an'ın onu en temel özellikleriyle açıklaması, felsefecilerin görüşlerinin aksine aynı zamanda mucizelerin varlığının da bir delilidir.

Bununla birlikte şunu da bilmek gerekir ki, Kur'an kâinatın bir kısım yönetiliş kanunlarını açıklamak gayesini taşıyan bir kitap değildir. Onun esas amacı herşeyden önce, insanlara akıl ve tecrübeleriyle ulaşamayacakları kesin

115 Davv Mustafa Kamil, *el-Kur'anul-Kerim ve'l-Ulûmu'l-Hadise*, Dâru'l-Fikri'l-Hadî, Kahire, 1955, s. 15.

116 S.Kutup, *et-Tasvîru'l-Fenni fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru'l-Meârif, Kahire, 1959, s. 17.

117 En-Neccâr, M. Rağb Zeğlûl, *Min Âyâti'l-İcâzi'l-İlmî*, s. 59 vd.

118 bkz. 51. Zâriyât, 47; 6. En'âm, 101.

ilâhî hakikatleri bildirmek ve onları irşâd etmektir. İnsanların kendi cehd ve gayretleriyle ulaşabilecekleri bilgileri kendilerine bırakmıştır. Bununla beraber birtakım prensiplere işaret etmeyi de ihmal etmemiştir. Çünkü Kur'an, bundan ön beş asır öncekilere hitap ettiği gibi, şimdikelere ve kıyamete kadar gelecek bütün insanlara da hitap edecektir. O'nun bizden en büyük talebi, sırf Allah'ın mutlak kudretini tasvir etmek ve tevhide ulaşmak için, yaratılmışların üzerinde tefekkür ederek zaman ve mekân üstü ilâhî kanunları müşahede etmeye çalışmaktır. Allah'ın kudreti, hem tabiî ilimlerle hem de insanla ilgili alanlarda beşerî müşahedenin nüfuz edebileceği olaylara veya kâinatın organizmesine yön vermek üzere, Allah tarafından konulan kanunlara yapılan işaretlerle birlikte zikredilir. Bu bilgilerin bir kısmı kolay anlaşılır ise de, başka bir kısmının yeterince anlaşılabilmesi için bilimsel bir formasyona sahip olmak şarttır. Dolayısıyla geçen asırlarda yaşamış müfessirler, bazı müteşâbih âyetlerde olduğu gibi zorunlu olarak ilmî ve kevnî âyetlerin sadece zahirî (literal) manalarıyla yetinmişlerdir. Bu da, bilimsel bilginin yetersizliği sebebiyledir. Çünkü bu tip âyetlerin bir kısmı, sadece derin dil ve lügat bilgisiyle anlaşılabilir. Dolayısıyla böylesi âyetlerin medlüllerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, zamanın ilerlemesiyle birlikte kesinleşmiş bilimsel verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Son tahlilde şunu da kaydedelim ki, Kur'an'ın büyük bir kısmı, dinin aslını oluşturduğundan bunlar hakkında selef-i salihinin beyân ettiği zahiri hakikatler müsellemler ve mahfuzdur. Bunlar, iman edilmesi gereken muhkem esaslardır ki, manaları ve hükümleri zamana ve mekâna göre değişmeyeceğinden bunlardan kimse şüphe edemez. Ancak Kur'an ezeli ve ebedî bir kelâm olduğundan onun bediî manaları tükenmez. Dolayısıyla az da olsa bazı âyetler de vardır ki, onların tali manalarına, beşer ilminin seyrine göre yavaş yavaş ortaya çıkan bilimsel gelişmeler işaret eder. Zaten ilmî ve kevnî âyetlerin çoğunu, Hz. Peygamber tefsir etmemiş, onları âdeti zamana bırakmıştır.

Kaynakça

Alûsî Şihabuddin, *Râhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'anî'l-Azîmî ve's-Seb'îl-Mesânî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Asım Efendi, *Kâmûs Tercemesi*, İst. 1304.

el-Askerî Ebû Hilâl, *El-Furûk fi'l-Luğa*, thk. Cemal Abdulganı, Müessesetu'r-Risâle, 2. bsk. Beyrut, 2006.

Ateş Süleyman, *İslam'a İtirazlar ve Kur'an-ı Kerim'den Cevaplar*. Emel Matbaası, Ankara, 1971.

_____, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst. 1985.

Baltacı Burhan, *Şatıbi'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi*, AÜİF. SBE. Ankara, 2005. (Basılmamış Doktora Tezi).

- Bayraktar Mehmet, *İslâm ve Ekoloji*, DİB. Yay. Ankara, 1992.
- Bediüzzaman S. Nursî, *İşârâtul-İ'câz*, çev. Abdulmecid Nursî, Şahdamar Yay. İst. 2007.
- _____, *Sözler*, sinan Matbaası, İst., 1958.
- Bereketzâde İsmail Hakkı, *Necâib-i Kur'aniyye*, İst. 1331.
- Beşir Türkî, *el-İlm*, (Aylık İlmi Dergi), Sayı: 18, Tunus, 1973.
- Birişik Abdulhamit, *Tefsîr mad.* DİA. İst. 2011.
- Bucaille Maurice, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur'an*, çev. M. Ali Sönmez, DİB. Yay. İst. 1987.
- Bursevî İsmail Hakkı, *Tefsîru Rûbu'l-Beyân*, Dersâdet, 1331 h.
- Cerrahoğlu İsmail, *Tefsîr Tarihi*, DİB. Yay. Ankara, 1988.
- Coşkun Ahmet, *İbn Aşûr mad.* DİA. İst. 1993.
- Cündioğlu Düccane, Tefsirde Helenizm: Bilimsel Tefsir Zaafı ve Eleştirisi, Bilgi ve Hikmet, Güz-1993/4.
- Çalışkan İsmail, *Muhammed Esed'in Kur'an Mesajının Tahlil ve Tenkidi*, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2009.
- Çapan Ergün, *Şatibi'nin İlmî Tefsir Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım*, AÜİF. Dergisi, Sayı, 38, Erzurum, 2012.
- Dağ Mehmet, *Kur'an'da Üslûp Diyalektiği: İltifat*, Salkımsöğüt Yay. Erzurum, 2008.
- Daniken Erich Von, *Tohum ve Evren*, çev. Sezâi Yalçınkaya, Milliyet yay. İst. 1975.
- Davie Paul, *Tanrı ve Yeni Fizik*, çev. Murat Temelli, İm Yay. 3. bsk. İst. 1995.
- Davv Mustafa Kâmil, *el-Kur'ânul-Kerim ve'l-Ulûmu'l-Hadise*, Dâru'l-Fikri'l-Hâdi, Kahire, 1955.
- Demirci Muhsin, *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, İFAV. Yay. 2. bsk. İst. 2011.
- Duman Zeki, *Beyânu'l-Hak*, Fecr Yay. Ankara, 2006.
- Ebu's-Suûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâyê'l-Kur'ânî'l-Kerim*, Dâru İhyâit-Turâsî'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- Efil Şahin, *İslâm ve Batı düşüncesinde Yaratılış Modelleri*, Pınar Yay. İst. 2002.
- Elmalılı M.H.YAZIR, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Kitabevi, İst. tsz.
- En-Neccâr M. Ragıb Zeğlûl, *Min Âyatı'l-İcâzi'l-İlmiyyi li'l-Ardı fi'l-Kur'ânî'l-Kerim*, Dâru'l-Ma'rife, 1. bsk. Beyrut, 2005.
- Esed Muhammed, *Kur'an Mesajı*, İşaret Yay. İst. 1999.
- Fendî M.Cemaleddin, *Allah ve Kâinat*, çev. Abdülhamit Bingöl, Çağrı Yay. İst. 1980.
- Gâzi Ahmet Muhtar Paşa, *Serâiru'l-Kur'an fi Tekvini ve İfâi ve İ'âdeti'l-Ekvân*, Dâru'l-Hilâfeti'l-İlm, İst. 1336. h.
- Gülen Fethullah, *Kur'an'ın Altın İkliminde*, Nil, Yay. İst. 2012.
- Güllüce Veysel, *Bilimsel Tefsirde Usûl*, Aktif Yay. Erzurum, 2007.
- Hacer Ahmed Ömer, *et-Tefsîru'l-İlmî fi'l-Mizân*, Dâru Kuteybe, Beyrut, 1991.
- Hanefî Ahmed, *et-Tefsîru'l-İlmî li'l-Âyeti'l-Kur'aniyye fi'l-Kur'an*, Dâru'l-Meârif, Kahire, 1968.
- Hawking Stephen W., *Zamanın Kısa Tarihi*, S. Say-M. Uraz, Milliyet Yay. İst. tsz.
- Heyet, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB. Ankara, 2007.

- Heyto Muhammed Hasan, *el-Mucizetu'l-Kur'aniyye*, Müessesetu'r-Risâle, 1. bsk. Beyrut, 1989.
- El-Hûlî Emin, *Kur'an Tefsirinde yeni Bir Metod* çev. Mevlüt Güngör, Kur'an Kitaplığı, İst. 1995.
- İbn Aşûr Muhammed Tahir, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Dâru Tunûsiyye, Tunûs, tsz.
- İbn Ebi'd-Dünya, *Hadislerde Yağmur, Gökürültüsü Şimşek ve Rüzgâr*, çev. Hüseyin Kaya, Ocak Yayıncılık, 1. bsk. İst. 2007.
- İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1969.
- İbn Kuteybe, *Tevîlü Müşkili'l-Kur'an*, thk. S. Ahmed Sakar, Dâru't-Türâs, 2. bsk. Kahire, 1973.
- J.J.G. Jansen, *Kur'an'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev. Halilrahman Açar, Fecr Yay. Ankara, 1993.
- Kam Ferid-Aynî M.Ali, *İbn Arabî'de Varlık Düşüncesi*, İnsan, Yay. İst. 1992.
- Karaçam İsmail, *En Büyük Mucize Kur'an-ı Kerim'in İlmî ve Edebî Sırları*, Yeni Şafak Kültür Armağanı İst. 2005.
- Kırca Celal, *Kur'an'a Yönelişler*, Tuğra Neşriyat, İst. tsz.
- _____, *Kur'an-ı Kerim'de Fen Bilimleri*, Marifet Yay. İst. 1994.
- Kurt E. Mazhar, *Yaratılış, Tabiatın İlahî Emirle Varoluşu*, Mavi Ufuklar yay. İst. 2010.
- Kurtûbî, *el-Câmiu li-Abkâmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. bsk. Beyrut, 1988.
- Kutluer İlhan, *Felek mad.* DİA. İst. 1995.
- Lüfullah Erzurumî (Gögsüğü Mehmet Efendi), *Râmûzu't-Tahrîr ve't-Tefsîr*, Süleymaniye K. Halet Efendi Böl. nu: 20.
- Mâverdi Ebu'l-Hasan, *en-Nüketü ve'l-Uyûn* (Tefsîr u Mâverdi). thk. Seyyid b. Abdulmaksûd, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 1. bsk. Beyrut, 1992.
- Merağî Ahmed Mustafa, *Tefsîru'l-Merâğî*, M. el-Bâbî el-Helebî, Kahire, 1961.
- Nayif Münir Faris, *el-İcâzu'l-İlmî fi'l-Kur'an ve's-Sünne*, Mektebetü İbn Kesîr, 1. bsk. Beyrut, 2006.
- Nurbaki Haluk, *Kur'an-ı Kerim'den Âyetler ve İlmi Gerçekler*, TDV. Yay. 2. bsk. Ankara, 1984.
- Okçu Abdülmecit, *Kur'an'a Göre Evrenin İnsana Musahhar Kılınışı*, Salkımsöğüt Yay. Erzurum, 2009.
- Öztürk Mustafa, *Kur'an ve Aşırı Yorum* (Tefsirde Bâtinilik ve Bâtinî Te'vil Geleneği). Kitâbiyat Yay. Ankara, 2003.
- _____, *Kur'an ve Tefsir Kültürümüz*, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2008.
- Öztürk Yaşar Nuri, *Kur'an Açısından Küresel Felaketler*, Yeni Boyut Yay. İst. 2008.
- R. el-İsfehânî, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yay. İst. 1986.
- Râzî Fahrettin, *et-Tefsîru'l-Kebîr* (Mefâtihu'l-Ğayb), el-Matbaatu'l-Behiyyeti'l-Mısıriyye, 1. Bsk. Kahire, tsz.
- Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Hakîm* (Tefsîru'l-Menâr) Mektebetü'l-Kahire, 4. bsk. Mısır, 1960.

- Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, Dâru'l-Arabiyye, 4. bsk. Beyrut, tsz.
- _____, *et-Tasvîru'l-Fennî fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru'l-Meârif. Kahire, 1959.
- Singh Simon, *Bin Bang'ın Romanı* (Büyük Patlama ve Evrenin Başlangıcı), çev. Kemal Küçükgedik, Özgür Yay. İst. 2009.
- Şahatî Abdullah, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru Garîb, Kahire, tsz.
- Şatibî İbrahim b. Musa, *el-Muvâfakât fi Usûli'l-Ahkâm*, şrh. Abdullah Draz. Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, tsz.
- Şeltût Mahmûd, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Kerim*, Kahire, tsz.
- Şenkitî M. Emin, *Edvâu'l-Beyân fi İdâbi'l-Kur'an, bi'l-Kur'an*, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, tsz.
- Şerkâvî M. Abdullah, *el-Kur'an ve'l-Kevn*, Beyrut, 1991.
- Şimşek Sait, *Günümüz Tefsir Problemleri*, Kitap Dünyası Yay. 10. bsk. Konya, 2011.
- _____, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yay. İst. 2012.
- _____, *Yaratılış Olayı*, Beyân Yay. İst. 1998.
- Şimşek Ümit, *Big Bang Kâinatın Doğuşu*, Yeni Asya, Yay. İst. 1984.
- Tabâtabâi Muhammed Hüseyin, *el-Mizân fi Tefsiri'l-Kur'an*, Menşûrâtü Cemaati'l-Muderrisîne, Kum, tsz.
- Tabbâre Abdulfettah, *Kur'an ve Modern İlim*, çev. Celal Yıldırım, Aydın Yayınevi, İst. tsz.
- Taberî İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân 'an Têvîli'l-Kur'an*, M. el-Bâbî el-Halebî, 2. bsk. Kahire, 1954.
- Tantâvî, *el-Cevâhir fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim*, M. el-Bâbî el-Halebî, 2. Bsk. Kahire, Mısır, 1350 h.
- Taslaman Caner, *Big Bang ve Tanrı*, İstanbul Yay. İst. 2006.
- Tehânevî, *Keşşâfu Istılahatı'l-Funûn*, Kalkuta, tsz.
- Tuna Taşkın, *Ol Dedi Oldu Big Bang'ın Nefes Kesen Öyküsü*, Şûle Yay. 7. bsk. İst. 2010.
- _____, *Uzay ve Dünya*, Yeni Asya Yay. İst. 1982.
- _____, *Muhteşem Tasarım*, Şule Yay. İst., 2012.
- Usamuddin İsmail b. Muhammed, *Hâşiyetu'l-Konevî alâ Tefsiri'l-İmâmi'l-Beydâvî*, thk. Abdullah Mahmûd, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. bsk. Beyrut, 2001.
- Yahya Harun, *Kur'an Mucizeleri*, Araştırma Yayıncılık, 9. bsk. İst. 2009.
- Yalçın Cengiz, *Evren ve Yaratılış*, Arkadaş Yay. 2. bsk. Ankara, 2012.
- Yeniçeri Celal, *Uzay ve Varlık Âyetleri Tefsiri*, Erkam, Yay. 3. bsk. İst. 2006.
- Yıldırım Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yay. İst. tsz.
- Yıldırım Suat, *Kur'an'a Bakışlar*, Akademi Yay. İzmir, 2012.
- Yıldırım Zeki, *Kur'an Aydınlığında Bilgi Kavramı*, (F.Râzî Özelinde Bir İnceleme), İlâhiyât Yay. Ankara, 2008.
- _____, *Râzî'nin et-Tefsîru'l-Kebir'inde Fıkıh Usûlü Uygulaması*, AÜİF. SBE. Erzurum, 1997. (Basılmamış Doktora Tezi).